

Kasvatus ja koulutus

Toimintakertomus 2019

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on Suomen suurin ja monipuolisin varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen sekä vapaan sivistystyön opetuksen järjestäjä. Palvelemme vuosittain 140 000 helsinkiläistä yli 700 toimipaikassa lähes 14 000 työntekijän osaamisella. Mahdollistamme elinikäisen oppimisen kaikille kaupunkilaisille.

Sisällys

1. Katsaus vuoteen 2019	4
2. Strategisten kärkihankkeiden toteuttaminen toimialalla	7
2.1. Kaupungin strategian mukaisten hankkeiden toteuttaminen	7
2.1.1. Mukana-ohjelma: suunnitelmista käytäntöön.....	7
2.1.2. Liikkumisohjelma innosti laittamaan liikkumisen tavat ja rakenteet uusiksi	8
2.1.3. Hiilineutraali Helsinki 2035 toi ryhtiä kestäväen kehityksen edistämiseen myös kouluissa.....	10
2.2. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan strategian toteuttaminen	11
2.2.1. Kielten opetus: varhainen kielen opiskelu tukee monikieliseksi kasvamista	11
2.2.2. Osallisuus: aitoa vaikutusta luodaan yhteistyöllä.....	13
2.2.3. Digitalisaatiossa tietotyövälineet kuntoon ja yhteisen tietojärjestelmän kehitys käyntiin	15
2.2.4. Kansainvälinen toimiala	17
2.2.5. Helsinki Education Week keräsi kansainvälistä huomiota	18
3. Palvelukokonaisuudet vuonna 2019	19
3.1. Suomenkielinen varhaiskasvatus ja esiopetus – Asiakastyytyväisyys huipussaan, mutta rekrytointi tuottaa ongelmia	19
3.2. Suomenkielisessä perusopetuksessa panostettiin yksilölliseen ja yhteisölliseen oppimiseen.....	21
3.3. Lukiokoulutus – Opiskelijamäärä kasvussa ja uusi opetussuunnitelma tekeillä	23
3.4. Stadin ammatti- ja aikuisopisto – Pedagogisen kehittämisen aallon harjalla	25
3.5. Helsingin työväenopisto – Lisää koulutusta maahanmuuttajille ja asiakastyytyväisyys huipussaan.....	28
3.6. Ruotsinkielisessä opetuksessa jalkautettiin uutta opintosuunnitelmaa ja panostettiin hyvinvointiin.....	29
3.7. Oppilas- ja opiskelijahuolto – Uusia rekrytointeja ja syrjäytymisen ehkäisyä	33

4. Tukitoimet.....	35
4.1. Tiloista joustavia oppimisympäristöjä.....	35
4.2. Henkilöstö – Lähes 14 000 ammattilaista	38
4.3. Talous	41
4.4. Hallinto.....	44
5. Kasvatus- ja koulutuslautakunta	45
Liite 1: Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen tunnusluvut 2019	48
Liite 2.....	53
SELONTEKO SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ SEKÄ ARVIO MERKITTÄVIMMISTÄ RISKEISTÄ VUODELTA 2019	53

1. Katsaus vuoteen 2019

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja Liisa Pohjolainen vastaa kysymyksiin viime vuodesta.

Mistä asioista kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vuosi 2019 muistetaan? Mistä olet erityisen ylpeä?

Helsinki kasvaa, moninaisuus ja monikulttuurisuus lisääntyvät. Se näkyy meidän toimialallamme toiminnassa, johon osallistuu yli 100 000 helsinkiläistä päivittäin.

Olen ylpeä ydintoiminnastamme; siitä, että kasvatus ja koulutus ovat meillä kansainvälisesti aivan huippua. Kun maailma muuttuu tätä tahtia, tämä on suuri saavutus ja iso asia koko kaupungille. Vuoden 2019 aikana tuli tunne, että koko ajan ymmärretään paremmin, miksi opetus uudistuu. Olemme kysyneet vastaamaan osaltamme maailman muuttumiseen.

Yhtenä osoituksena opetuksemme tasosta on syksyllä 2019 toisen kerran järjestetty Helsinki Education Week, jossa kansainvälinen kiinnostus todisti, että olemme pedagogisesti kansainvälistä huipputasoa. Myös HundrED-organisaation Forerunner-raportissa saimme kiitosta erityisesti siitä, kuinka meillä Helsingissä kehitetään koko koululaitosta, kun muualla saatetaan kehittää pikemminkin yksittäisiä kouluja.

Mitkä aiheet ja ilmiöt nousivat vuoden aikana keskusteluissa pinnalle?

Avoimet oppimisympäristöt ja opetuksen uudistaminen: laitetaanko lapset holtittomasti avoimiin tiloihin, vaikka uudet oppimisympäristöt ovat muunneltavia, monikäyttöisiä tiloja. Tämä puhututti myös sisäisesti, sillä opettajillakin on erilaisia näkemyksiä oppimisympäristöjen uudistuksen toimivuudesta. Myös sisäilmaongelmat puhututtivat laajasti.

Sisäisesti paljon keskustelua aiheutti opettajien kuormittuneisuus ja esimerkiksi asiakkaiden puolelta tuleva väkivalta varhais- ja perusopetuksessa. Olemme puhuneet paljon sisäisesti siitä, miten kohdata ja purkaa väkivaltaa, miten päästä juurisyihin joidenkin lasten aggressiivisuudessa. Myös rehtorien kuormittuneisuus ja johtamisen järjestäminen on ollut paljon esillä.

Ulkoisessa keskustelussa yllätti ehkä joulujuhlakeskustelu, eli pidetäänkö koulun joulujuhla kirkossa vai ei. Tämä on ollut järjestyksessä kouluissamme jo pitkän aikaa. On aikamme ilmiöitä, että ajoittain joku perusopetuksen kannalta irrallinen asia nousee isosti esille.

Mitkä olivat mielestäsi vuoden 2019 onnistumiset?

Teimme varhaiskasvatuksessa asiakaskyselyn, johon vastasi 16 000 huoltajaa. Erinomainen tulos 6,3/7 kertoo, että varhaiskasvatuksemme on laadukasta. Myös perusopetuksemme on kansainvälisesti hyvää. Monesti meiltä unohtuu, että tämä ei ole mikään itsestäänselvyys nykypäivänä.

Perusopetuksessa olemme pystyneet uudistamaan opetusta merkittävästi uuden opetussuunnitelman mukaisesti. Digitalisaation hyödyntäminen, ilmiöpohjainen oppiminen, yhteisopettajuus – olemme tehneet merkittävää parannusta nopeasti, ja osa kokee vauhdin varmasti liiankin nopeaksi. Infraakin on parannettu niin

paljon, että oppimisympäristöt ovat digitalisaation kannalta aiempia merkittävästi parempia.

Tarjoamamme ammatillinen koulutus on käynyt läpi isoja muutoksia. Jatkuva haku takaa, että opetukseen voi tulla mihin aikaan vuodesta tahansa, ja teemme jokaiselle henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman. Ammatillisen koulutuksen reformi toimii syrjäytymisen ehkäisijänä. Meillä on oma osaamiskeskus maahanmuuttajille, joka avaa tietä työmarkkinoille keskittymällä maahanmuuttajien osaamisen vahvistamiseen, ei ongelmiin.

Työväenopistoissamme on entistä monipuolisempi ja laaja kurssitarjonta. Tarjoamme esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon opetusta maahanmuuttajille ja paljon kursseja myös iäkkäille. Huolehdimme sananmukaisesti elinikäisestä oppimisesta.

Mitkä olivat vuoden 2019 haasteet?

Suurimpia käytännön haasteita meille oli varhaiskasvatuksen henkilöstövaje, joka kulminoitui ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen. On myös merkkejä siitä, että tämä tulee jatkossa näkymään myös perusopetuksessa. Haaste on monisyinen eikä ratkea pelkästään työsuhdeasuntoja rakentamalla. Alalle pitää saada lisää koulutuspaikkoja. Vuoteen 2030 mennessä tarvitsemme tuhansia varhaiskasvatuksen opettajia lisää, ja tällä hetkellä Helsingin yliopistossa on 180 aloituspaikkaa. Yhtälö ei toimi. Viime vuonna tämä henkilöstövaje tuli laajasti tietoisuuteen ja se nähdäänkin nyt monisyisenä yhteiskunnallisena asiana.

Toinen haaste on tila- ja sisäilmaongelmat, joka kuormittaa sekä henkilöstöä että lapsia ja nuoria. Asian parantamiseksi on jo saatu tehtyä paljon, mutta työ vie aikaa ja kohteita on runsaasti. Väistöiloja on vaikea löytää, vaikka kaupunki rakentaa niitä ennätystahtia. Parhaillaankin on 60–70 hanketta käynnissä.

Mihin perustuu helsinkiläisten oppilaiden hyvä menestyminen kansallisissa ja kansainvälisissä vertailussa?

Saimme huipputulokset Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin arvioinneista. Esimerkiksi ekaluokkalaisten valmiudet olivat maan keskiarvoa paremmat, samoin 7.-luokkalaisten englannin kielen taito. Helsingissä arviointeihin osallistui koko ikäluokka. Ylioppilaskirjoitusten tulokset ovat myös Helsingin lukioissa maan keskiarvoa paremmat. PISA-tuloksissa pääkaupunkiseutu pärjäsi muuta maata paremmin.

Yhtenä perusteena hyvälle tuloksille on varmasti se, että me olemme iso toimija. Isona toimijana meillä on ammattitaitoista henkilöstöä, jota koulutamme jatkuvasti. Laadun parantaminen ja kehittäminen on meillä systemaattista. Olemme monessa asiassa edelläkävijöitä.

Toisaalta moninaisuus tuo erilaista näkemystä. Meillä on avoin, jopa kriittinenkin keskustelukulttuuri. Saamme paljon palautetta sekä sisäisesti että ulkoisesti. Isosta kokonaisuudesta huolimatta haluamme vastata yksittäisiinkin kysymyksiin ja palautteisiin. Saamamme palaute kehittää toimintaamme.

Miten monikulttuurisuus on muuttanut kasvatusta ja opetusta? Miten sitä voidaan hyödyntää voimavarana?

Puhuisin laajemmin moninaisuudesta, joka liittyy kaupungin kasvuun. Esimerkiksi viime vuonna oppilasmäärämme kasvoi 1 500 oppilaalla. Meillä on entistä enemmän erilaisia oppijoita ja erilaisia perheitä – se asettaa meille toki

haasteita, mutta on meille ehdottomasti rikkaus. Moninaisuus näkyy helsinkiläisissä päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa entistä parempana oppimisena. Omassa kouluuyhteisössään lapset oppivat, miten tulla toimeen erilaisten ja esimerkiksi erikielisten ihmisten kanssa. Toisaalta eriarvoistuminen on moninaisuuden nurja puoli, mikä sekin näkyy toiminnassamme.

Toimialojen yhteinen Mukana-ohjelma tähtää eriarvoistumisen vähentämiseen ja isoon systeemiseen muutokseen: luomme koulua, joka ei syrjäytä. Periaatteemme on, että jokaisella nuorella on oltava vähintään yksi turvallinen aikuinen.

Maahanmuuttajien kotoutuminen ja esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden vanhempien saaminen mukaan koulun toimintaan on osa työtämme. Maahanmuuttajien koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen perustettu Make-hanke on osa Mukana-ohjelmaa.

Monikulttuurisuus näkyy meille eri kielten ja kulttuurien kirjona, jota tuomme kouluissa esille esimerkiksi oman äidinkielen tai uskonnon opetuksena. Myös koulun juhlia juhlitaan vuoden mittaan eri kulttuurien mukaisesti. Lapsille se on luontevaa, mutta muussa yhteiskunnassa törmää joskus aikuisten asenteisiin. Yhteiskunnallinen tilanne on kärjistynyt, mikä näkyy myös meillä selvemmin kuin ennen. Rasismin nousu ja vihapuhe näkyvät myös kouluissa ja saattavat pulpahtaa esille jopa vanhempien tilaisuuksissa.

Koulu ei ole tässäkään asiassa irrallaan muusta yhteiskunnasta. Olemme joutuneet kiinnittämään turvallisuuteen enemmän huomiota viime vuosina esimerkiksi koulu-uhkauksiin liittyen. Turvallisuuden parantamiseksi olemme tehneet riskianalyyseja, parantaneet kriisivalmiutta ja panostaneet henkilöstön koulutukseen. Meillä Helsingissä on myös hyvä yhteistyö poliisin kanssa.

Miten ilmastonmuutos muutti toimintaa vuonna 2019 ja miten toimenpideohjelma näkyy tulevaisuudessa?

Viime vuonna herättiin laajasti ilmastonmuutokseen. Se näkyi myös lapsissa ja nuorissa ja esimerkiksi ilmastomielenosoituksissa, joihin annoimme oppilaille luvan osallistua kouluajalla. Mietimme, miten tuoda ilmastonmuutos kiinteämmäksi osaksi opetusta ja miten kääntää asia enemmän ratkaisulähtöiseksi.

Organisaationa olemme tiiviisti mukana Hiilineutraali Helsinki 2035 -ohjelmassa. Se kulkee läpi koko toimintamme, lähtien esimerkiksi koulujen rakentamisesta, kasvisruoan lisäämisestä ja ruokahävikin vähentämisestä. Pyrimme rakentamaan koulujen olosuhteet kestäväen kehityksen mukaisiksi ja olemme mahdollisimman hiilineutraali toimija.

Miksi nuorten osallistaminen koulutuksen kehittämiseen on tärkeää, ja miten se on huomioitu koulutuksen ja kasvatuksen toimialalla?

Nuorten osallisuus perustuu meillä oppimiskäsitykseen, jossa lapsi on aktiivinen toimija varhaiskasvatuksesta lähtien. Lapset ja nuoret ovat mukana opetuksen suunnittelussa ja osallistuvat oppimisensa tavoitteiden asettamiseen ja arviointiin. Heillä on edustuksellinen osallisuus oppilaskunnissa jo ensimmäiseltä luokalta lähtien, ja koulujen johtokunnissa on oppilasjäsenet. Kannustamme nuoria äänestämään ja osallistumaan kaupungin Ruuti-vaikuttamistyöhön.

2. Strategisten kärkihankkeiden toteuttaminen toimialalla

2.1. Kaupungin strategian mukaisten hankkeiden toteuttaminen

2.1.1. Mukana-ohjelma: suunnitelmista käytäntöön

Nuorten syrjäytymisen ja eriarvoistumisen ehkäisyyn tähtäävälle Mukana-ohjelmalle vuosi 2019 oli toiminnan käynnistämisen vuosi. Vuonna 2018 aloittanut ohjelmamme sisältää 32 kohdan toimenpidelistan, joista viime vuonna käynnistettiin 24. Lisäksi tähtäsimme nuorten syrjäytymiseen liittyvän asenneilmaston muutokseen.

Mukana-ohjelma on yksi Helsingin kaupungin strategisista kärkihankkeista. Tähtäämme ohjelmalla siihen, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on kavereita ja ainakin yksi turvallinen aikuinen elämässään. Lisäksi tavoitteena on, että jokainen saa peruskoulun jälkeisen koulutuksen ja etteivät lapsuusajan lähtökohdat rajaisi nuoren mahdollisuuksia hyvään tulevaisuuteen.

Mukana-ohjelmalla korostamme systeemistä muutosta: itse järjestelmä ja rakenteet tulee muuttaa kaupungin toimialojen ja työntekijöiden yhteistyöllä, jotta muutoksesta tulisi pysyvä. Nyt käynnistetyt toimenpiteemme tähtäävät ennaltaehkäisyyn ja pitkän aikavälin vaikuttavuuteen.

Vuonna 2019 Mukana-ohjelmassa valmisteltiin Lapset SIB – vaikuttavuusinvestointiohjelmaa. Tämä sittemmin Perheen mukana -palveluksi nimetty ohjelma on uudenlainen malli tarttua ylisukupolviseen syrjäytymiseen. Siinä kaikkiaan 200 itähelsinkiläistä 3–6-vuotiasta lasta perheineen saa rinnalla kulkijan, eli työntekijän, joka sitoutuu tukemaan perhettä pitkällä aikavälillä vanhemmuuden, lasten kehityksen, oppimisen ja vanhempien koulutuksen ja työllistymisen haasteissa. Perheen mukana -palvelu on myös hyvä esimerkki poikkieleikkaavasta kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, sosiaali- ja terveystoimialan sekä yritysten ja järjestökumppaneiden toteuttamasta yhteistyöstä.

Me-kouluissa Malmilla, Kannelmäessä ja Mellunmäessä kehitimme vuoden 2019 aikana muun muassa kodin ja koulun välistä yhteistyötä, nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä harrastustoimintaa.

Tehokkuutta kohdentamalla ja monistamalla

Osa Mukana-ohjelman toimenpiteistä kohdistuu niille alueille, joilla syrjäytymisen riskit ovat muita suurempia. Valituille alueille tehtiin Mukana!-koululaiskysely 3.-, 4.- ja 8.-luokkalaisille. Kyselyllä otettiin selvää muun muassa nuorten harrastamisen tasosta ja aikuisilta saadusta tuesta.

Vuoden aikana seurasimme luomiamme uusia toimintamalleja tiiviisti, työstimme niitä entistä paremmiksi ja etsimme sopivia mittareita seurantaan.

Tavoitteenamme on saada koottua onnistuneita ja toimivia syrjäytymistä ehkäiseviä ja eriarvoistumista vähentäviä malleja laajasti hyödynnettäväksi.

Yhdessä ja asenteiden kautta vaikuttaen

Vuoden 2019 agendallamme oli myös ajattelutapojen muuttaminen sekä kaupungin työntekijöiden että asukkaiden keskuudessa. Saimmekin henkilökunnalta ilahduttavaa palautetta siitä, kuinka hienoa on olla mukana muutoksessa esimerkiksi sellaisessa toimialojen välisessä yhteistyössä, jota on aiemmin kuviteltu haastavaksi. Myös toimialojen yhteistyönä tehty ilmiölähtöisen budjetoinnin mallinnus herätti lupauksia tulevasta yhteistyöstä useaa toimialaa koskevilla hankkeilla.

Näkymätön-viestintäkampanjamme herätteli kaikkia kaupunkilaisia tuntemaan vastuunsa nuorista ja heidän pahoinvointinsa havaitsemisesta. Ohjelmamme toimenpiteet saivat syksyllä myös hyvin näkyvyyttä paikallisissa medioissa.

Otimme nuoret tiiviisti mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutuksiin. Palkkasimme nuoria erilaisiin tunti töihin, esimerkiksi vanhempainiltojen ja tapahtumien avustaviin tehtäviin.

Ohjelman tuleviin haasteisiin kuuluu toimialojen välisen yhteistyön sujuvoittaminen edelleen, jotta siiloja saadaan purettua, sekä ohjelman sisältöjen vieminen kaupungin palvelurakenteisiin, jotta nuorten syrjäytymisen ehkäisy säilyy yhteisenä kaupunkikärkenä tämän valtuustokauden jälkeenkin.

2.1.2. Liikkumisohjelma innosti laittamaan liikkumisen tavat ja rakenteet uusiksi

Lähdimme uudistamaan liikkumisen tapoja ja rakenteita varhaiskasvatuksesta käsin. Perusopetuksessa uudistimme koulupihoja liikkumiseen aktivoiviksi ja toisen asteen koulutuksen opiskelupäiviin lisäsimme arjen askelia.

Liikkumisohjelma on Helsingin kaupungin kärkihanke, joka liikuttaa myös kouluissa. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla uudistimme liikkumisen tapoja ja rakenteita vuonna 2019 varhaiskasvatuksesta alkaen. Tällä halusimme varmistaa loogisen jatkumon lasten kasvaessa ja luoda samalla pohjaa perheiden kanssa tehtävälle yhteistyölle. Totesimme myös, että toimintaa ei kannata suunnitella yksin liikkumisen näkökulmasta, vaan vaikuttamiseen vaaditaan yhteistyötä eri tahojen, kuten syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävien toimenpiteiden, kanssa.

Käynnistimme myös laajan yhteistyön Helsingin yliopiston Toimi ja Opi - tutkimushankkeen kanssa. Siinä selvitetään ensimmäistä kertaa Suomessa motoristen ja matemaattisten perustaitojen kehittymistä ja vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa.

Pyörällä päästään -kiertueella lanseerasimme pyöräilykasvatukseen hankitut pyörät. Kymmenessä leikkipuistossa toteutettu kiertue tavoitti hyvin leikkipuistojen asiakasperheet ja alueiden varhaiskasvatussyksiköt.

Henkilökunnan koulutuksessa keskityimme lapsen kehitykseen, motorisiin perustaitoihin ja kehontuntemukseen sekä annoimme oppia toiminnallisissa leikeissä ja lautapeleissä, siirtymien aktivoimisessa, ulkoleikeissä ja liikennekasvatuksessa. Syksyllä järjestimme ensimmäistä kertaa pääkaupunkiseudun yhteisen seminaarin temalla ”Hyvinvoinnista oppimisen iloa”.

Liikkumisohjelman liikunnanohjaajat kävivät vuoden aikana 150 varhaiskasvatuksen toimipaikassa järjestämässä koulutus- ja kehittämispäiviä ja pedagogisia leikkituokioita sekä perehdyttämässä henkilökuntaa llo kasvaa liikkuen -ohjelman nettialustan käyttöön. Kolmipäiväisille Eskareiden sporttipäiville osallistui toukokuussa 1 600 esikoululaista.

Koulupihat liikkumiseen aktivoiviksi

Perusopetuksen osalta tärkein tavoitteemme oli käynnistää kymmenen koulupihan uudistaminen liikkumiseen aktivoiviksi. Koulupihoja uusittiin Hiidenkiven, Torpparinmäen ja Merilahden peruskouluissa sekä Kontulan ala-asteella ja Zacharias Topeliuskolanissa. Muissa kouluissa opettajat kehittivät yhdessä oppilaiden kanssa koulupihojen kevyttä liikuntavarustusta ja ottivat tilaresursseja luovasti uuteen käyttöön. Alueellisista välinelainaamoista koulut voivat lainata suurempaa välineistöä, kuten Airtrackin, frisbeegolfkoreja sekä Draivia kouluun-, Kinball- tai Lacrosse-välineitä.

Liikkuva koulu -hankkeen liikunnanohjaajat yhdistivät kouluvierailuillaan erilaisia peli- ja leikki-ideoita toiminnalliseen opetukseen sekä opettivat oppilaille liikunnallista välituntitoimintaa. Järjestimme nuorille koulujen personal trainer -ohjausta. Sen toiminta on laajentunut jo 16 kouluun ja tavoittanut 80 nuorta. Työtä tehtiin liikunnanohjaajien ja kouluterveydenhuollon kanssa yhdessä.

Liikkumisohjelman toimenpiteitä edistämään valitsimme viisi teemaa kouluilta tulleen palautteen ja Liikkuva koulu -nykytilan arvioinnin perusteella: koulumatkojen aktivointi, huoltajien osallisuuden lisääminen, Move-mittausten kehittäminen, koulupihojen kartoitus jatkotoimenpiteineen sekä lasten ja nuorten harrastetoiminta.

Lisää arjen liikkumista toiselle asteelle

Toisen asteen koulutukseen halusimme tuoda lisää arjen askelia. Liikkuva opiskelu -ohjelmamme laajeni vuonna 2019 kolmesta pilottilukion lisäksi kolmeen ruotsinkieliseen lukioon ja ammatillisessa koulutuksessa kaikille viidelle Stadin ammatti- ja aikuisopiston kampukselle. Lisäsimme opiskelupäivän aikana tapahtuvaa liikkumista esimerkiksi liikuntapäivin, tapahtumin ja tempauksin sekä järjestämällä välituntiliikuntaa, vapaavuoroja, ohjattua liikuntaa ja liikuntatutortoimintaa. Koulutimme opettajia toiminnallisuuden lisäämiseen opetuksessa ja varustimme opetus- ja taukotiloja liikkumista tukeviksi.

Helsingin suomenkielinen työväenopisto oli mukana kaupungin yhteistyöprojektissa Harvardin yliopiston ja Bloomberg Philanthropies -säätiön kanssa. Halusimme projektin avulla laajentaa ymmärrystä ikääntyneiden kaupunkilaisten arkiaktiivisuuden haasteista ja luoda uusia liikkumista edistäviä innovaatioita kokeiltaviksi käytännössä. Ikääntyneille suunnattua Liikkumisen palvelutori -mallia testattiin kesällä 2019 kauppakeskus Kaaressa.

2.1.3. Hiilineutraali Helsinki 2035 toi ryhtiä kestävän kehityksen edistämiseen myös kouluissa

Helsingin kaupunkistrategian 2017–2021 tavoite on hiilineutraali Helsinki vuoteen 2035 mennessä. Toimenpideohjelman ensimmäinen kokonainen toimintavuosi toi myös kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviä ohjelmia ja tapahtumia.

Vuoden 2019 aikana keskustelu ilmastonmuutoksesta kävi hyvin aktiivisena. Kestävän kehityksen teemat näkyivät myös konkreettisissa teoissa vuoden aikana: Ilmaston huippukokous, nuorten ilmastonmuutoksen vastainen mielenilmaus ja konkreettiset teot tähtäsivät ilmastonmuutoksen torjumiseen. Hiilineutraali Helsinki -toimenpideohjelma toi merkittäviä vaikutuksia myös kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle.

Ilmastovahdissa tuettiin kestävää kehitystä teko kerrallaan

Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi joulukuussa 2018 yhteensä 147 tekoa ilmastonmuutoksen torjumiseksi vuoteen 2035 mennessä. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan liittyviä tekoja ovat esimerkiksi kasvisruuan lisääminen kouluruokailussa ja ympäristökasvatuksen lisääminen. Onnistuneeksi koettiin kestävän kehityksen mukainen TET-koulutusjaksomme Smart&Clean-teemalla.

Kestävää kehitystä tukeviin edistysaskeluihin vuoden aikana lukeutuivat myös uudet koulutusmahdollisuudet, kuten Stadin ammatti- ja aikuisopiston luontoalan perustutkinto sekä luonto-ohjaajan ja ympäristöneuvojan tutkinnot.

Huippukokouksesta ja ilmastokoulusta eväitä kestävään kasvatukseen

Touko- ja kesäkuussa Helsingissä vietettiin maailman ilmaston huippukokousta, joka levittäytyi kaupunkiin. Rakensimme suomalaisille ja ulkomaisille opettajille huippukokouksen ajaksi oman koulutuksellisen tapahtuman ja pidimme nuorille avoimia tietoisuuksia ja puheenvuoroja keskustakirjasto Oodissa ja Finlandia-talolla. Myös tasavallan presidentti Sauli Niinistö tapasi nuoria.

Syyskuussa osana Helsinki Design Weekiä järjestimme koululaisille ilmastokoulun kaupungintalolla. Kaksi koululuokkaa pääsi tapahtumassa rakentamaan ilmastovaikuttamisen tiekarttaa palvelumuotoilun keinoin. Töitä arvioimassa oli kaupunkiympäristön toimialan apulaispormestari Anni Sinnemäki.

Opettajille järjestämäämme ohjelmaan kuului koulutusta ympäristöystävällisistä ja älykkäistä oppimisympäristöistä. Koulutusten aiheena oli muun muassa sisäilmaa puhdistavien viherseinien rakentaminen.

Yhteishankkeilla tekoja ilmaston puolesta

Koululaisten huoli ilmastonmuutosta kohtaan näkyi kevään ja syksyn aikana järjestetyissä ilmastolakoissa Eduskuntatalolla. Toimialan johto ilmaisi suostumuksensa koululaisten lakkoon osallistumiselle. Lakkoon saivat osallistua oppilaat aina 1.-luokkalaisesta lähtien.

Vuoden aikana kaksi uutta päiväkotia, päiväkoti Kumina ja Daghemmet Pilten, saivat päiväkodeille tai kouluille myönnettävän Vihreän lipun. Tämä kestävän kehityksen ympäristösertifikaatti on tarkoitettu päiväkodeille, kouluille, oppilaitoksille ja vapaa-ajan toimijoille. Tavoitteenamme on saada lisää sertifikaatteja perusopetukseen tulevien vuosien aikana.

Myös lukiot osallistuivat ilmastonmuutoksen torjumiseen innokkaasti vuoden aikana. Kallion lukio ja Helsingin luonnontiedelukio kilpailivat siitä, mikä ryhmä tekee eniten tekoja ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Suurin pudottaja - haasteella oppilaat onnistuivat esimerkiksi lisäämään kevyen liikenteen käyttämistä sekä vähentämään matkustusta ja ruokahävikkiä.

Marraskuussa 2019 järjestimme kansainvälisen koulutuspäivän ilmastonmuutoksesta osana Helsinki Education Weekiä. Tavoitteenamme oli vertailla eri maiden käytäntöjä ilmastokasvatuksen saralla.

2.2. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan strategian toteuttaminen

2.2.1. Kielten opetus: varhainen kielen opiskelu tukee monikieliseksi kasvamista

Helsingin kaupunkistrategian tavoitteena on kehittää kaupunkilaisten kielitaitoa monipuolisesti. Etenimme kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla tätä yhteistä tavoitetta kohti kehittämällä kielenopetusta ja aikaistamalla A2-kielen opiskelun alkamaan 3. luokalta.

Helsingin kaupunkistrategiassa määritellyt tavoitteet ohjasivat kielten opetuksen kehittämistä vuonna 2019. Näitä olivat esimerkiksi kaksikielisen ja kielirikasteisen opetuksen ja kasvatuksen lisääminen, ruotsin kielikylpypaikkojen lisääminen sekä kaupunkilaisten monipuolisen kielitaidon kehittäminen. Vastasimme tavoitteisiin lisäämällä kaksikielistä ja kielirikasteista esi- ja perusopetusta eri puolille kaupunkia sekä avaamalla uuden kielikylpypolun kaupungin pohjoiselle alueelle.

Kielten opetuksen kehittämisessä korostui laadukkaan kielen opetuksen takaaminen kaikille oppijoille, ja siksi tarjosimme opettajille monipuolisesti täydennyskoulusta. Rakenteellisena onnistumisena voimme pitää joulukuussa 2019 tehtyä päätöstä aikaistaa valinnaisen A2-kielen aloitus 3. luokalle.

Suunnittelimme vuoden 2019 aikana myös Nordiska skolan -koulukonseptia kaupunkistrategian asettamien tavoitteiden mukaisesti, ja koulun perustaminen etenee vuonna 2020.

Helsingiläisille parempi kielitaito monipuolisilla kielivalinnoilla

Ensimmäisen vieraan tai toisen kotimaisen kielen opetus alkaa kaupungissa ensimmäiseltä luokalta kaupunkistrategian asettaman tavoitteen mukaisesti. Peruskoulun A1-kielivalintoja on pitkään hallinnut englannin kieli paikallisesti ja valtakunnallisesti. Vuoden 2019 yhtenä tavoitteena oli saada yhä useampi huoltaja harkitsemaan lapselleen jotakin muuta A1-kieltä kuin englantia. Onnistuimme tavoitteessa, sillä A1-kielten osalta muiden kuin englannin valintojen määrä kasvoi puolella.

Yhtenä haasteena näimme kielivalinnoista tiedottamisen siten, että tieto tavoittaa kaikki huoltajat oikea-aikaisesti. Ensimmäisen kielen valinta tapahtuu kouluun ilmoittautumisen yhteydessä tammikuussa. Tavoitteenamme oli, että jokainen esiopetusikäinen saisi maistiaisen lähikoulunsa kielivalikoimaan kuuluvista kielistä ja huoltajat tutkimusperustaista tietoa kieltenopiskelusta. Onnistuimme tiedottamisessa ja esiopetusikäisten kielimaistiaisten toteuttamisessa edellisvuotta paremmin.

Monipuolisten kielivalintoihin kannustamisen lisäksi päätimme, että valinnaisen A2-kielen opiskelu alkaa 3. luokalta aikaisemman 4. luokan sijaan. A2-kielen opiskelun aloittaminen 3. luokalta lukuvuonna 2020–2021 lisää helsinkiläisten kielitaitoa ja todennäköisesti rohkaisee valitsemaan myös muun kuin englannin ensimmäiseksi opiskeltavaksi kieleksi koulutulokkaalle.

Kaksikielinen kasvatus ja opetus kehittää oppilaiden kielitaitoa

Lisäsimme vuonna 2019 kaikkia kaksikielisen opetuksen ja kasvatuksen muotoja sekä tuimme aikaisemmin aloittaneita yksiköitä kehittämään kaksikielistä opetusta ja kasvatusta entistä laadukkaammaksi. Vuonna 2019 kielikylpyohjelman mukainen polku alkoi pohjoisella alueella päiväkotiveräjämässä. Koillisella alueella jo aikaisemmin aloittaneen kielikylpyohjelman oppilaat siirtyivät perusopetukseen Hiidenkiven peruskouluun. Pohjoisen alueen uusi polku kasvatti kielikylpyohjelmien määrän seitsemään.

Teimme päätöksen englanninkielisen perusopetuksen paikkamäärän lisäämisestä Resson peruskouluun, ja tämän myötä paikkamäärä englanninkielisessä opetuksessa kasvaa entisestään. Laajamittainen kaksikielinen suomi-englanti-opetus alkoi Laajasalon peruskoulussa, mikä kasvatti kaksikielistä suomi-englanti-opetusta antavien koulujen määrän neljään.

Kielirikasteinen esi- ja perusopetus alkoi useassa uudessa yksikössä elokuussa 2019. Annamme kielirikasteista perusopetusta yhteensä 11 koulussa ja esiopetusta 29 päiväkodissa. Tarjosimme opettajille ja yksiköiden johtajille täydennyskoulutusta, verkostoitumistapaamisia ja ohjausta kielirikasteisen opetuksen laadun takaamiseksi sekä yhtenäisten tavoitteiden asettamiseksi. Perusopetukseen valmistui myös *Handbook for English-enriched teaching and learning – Grades 1–6* -käsikirja opettajien työn tueksi sekä laadukkaan kielirikasteisen opetuksen takaamiseksi. Käsikirja tukee opettajien työtä Helsingissä, mutta on myös ensimmäinen laatuaan ja siksi valtakunnallisesti merkittävä.

Opetushallitus on lisäksi tukenut kielten opetuksen ja kaksikielisen opetuksen kehittämistä rahoittamalla useita helsinkiläisiä kielihankkeita: Helsinki oppii kieliä, Helsinki oppii kielillä, Kivaa kielten tunneille ja Kielirikas Helsinki.

Nordiska skolan -konsepti kuuluu kielten opetuksen kehittämishankkeisiin

Aloitimme vuonna 2019 uudenlaisen Nordiska skolan -kouluhankkeen suunnittelun. Toteutuessaan koulun on tarkoitus tarjota monikielinen ympäristö, jossa keskeistä on oppimisen ilo, uteliaisuus, kestävä kehitys ja kokeileminen. Loimme yhteisissä työpajoissa ja tapahtumissa koululle suuntaviivat ja periaatteet, joiden pohjalta koulun perustaminen etenee uudella vuosikymmenellä.

2.2.2. Osallisuus: aitoa vaikutusta luodaan yhteistyöllä

Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen kuuluu Helsingin kaupunkistrategian pitkän aikavälin tavoitteisiin. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala edisti vuonna 2019 lasten, nuorten ja opettajien vaikuttamismahdollisuuksia muun muassa toteuttamalla osallisuussuunnitelmaa ja osallistamalla henkilöstöä ja oppijoita esimerkiksi pedagogiikan kehittämisessä ja tilahankkeissa.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan toimintaperiaatteena on tarjota palveluita asiakaslähtöisesti ja panostaa niiden jatkuvaan parantamiseen. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien laajentaminen, osallistuvaan budjetointiin osallistuminen ja osallisuussuunnitelman toteuttaminen olivat vuoden 2019 keskeisiä teemoja toimialalla.

Vuoden onnistumisiamme osallisuuden saralla olivat nuorten aktiivisuus nuorisoneuvoston vaaleissa, nuorten osallistuvan budjetin eteneminen kaupunginvaltuustoon ja oppijalähtöisyyttä tukevien ilmiökorttien ja ilmiöoppimisen työkalujen kehittäminen. Oppilaskunnille tehtiin aiheesta myös ohjekirja ja toimialan johto tapasi säännöllisesti nuorisoneuvoston jäseniä.

Kaupungin johtoryhmältä nuorille enemmän valtaa

Osallisuuden edistäminen ulottuu kaupungin kaikille toimialoille, mutta lapsiin ja nuoriin keskittynyt osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen jakautuu kulttuurin ja vapaa-ajan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialojen kesken. Vuonna 2019 vahvistimme nuorten vaikuttamista perustamalla toimialojen yhteisen ohjausryhmän, johon kuuluu toimialojen johtoa.

Osallisuuden ohjausryhmä koordinoi nuorten vaikuttamiselimen eli Helsingin nuorisoneuvoston toimintaa. Vuonna 2019 nuorisoneuvoston toiminta jakautui neljälle toimialalle, joista yksi on kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Marraskuussa 2019 järjestetyissä vaaleissa valittiin edustajat neuvostoon seuraavaksi kahdeksi vuodeksi. Yhtä aikaa Espoon ja Vantaan kanssa järjestetyillä vaaleilla haettiin 13–18-vuotiaita nuoria neuvostoon. Vuoden 2019 neuvostossa jäseniä on ensimmäistä kertaa 30 aiemman 20 sijaan.

Kaupungin johtoryhmä päätti toteuttaa keväällä 2019 pilotin, jossa nuorille myönnettiin läsnäolo- ja puheoikeus kaupungin lautakunnissa. Kokeilusta saatiin positiivisia tuloksia, ja syksystä 2019 lähtien nuorten oikeus myönnettiin pysyväksi pormestari Jan Vapaavuoren päätöksellä.

Ruuti-raha

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla jaetaan vuosittain kouluille ja oppilaitoksille Ruuti-rahaa. Rahan tavoitteena on lisätä oppijoiden osallisuutta ja oppilaitosten yhteisöllisyyttä. Vuonna 2019 Ruuti-rahalla järjestettiin oppilaitoksissa erilaisia tapahtumia, esimerkiksi sumopaini- ja kuplafutistapahtuma ja kolmen lukion yhteinen piknik. Lisäksi rahalla hankittiin oppilaitoksiin esimerkiksi urheiluvälineitä, lautapelejä ja säkkituoleja.

RuutiBudjetin käytöstä päätökset yhdessä nuorten kanssa

RuutiBudjetti on kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan osallistuvan budjetoinnin malli, jossa nuorten vapaa-ajan toiminnasta ja palveluista päätetään yhdessä nuorten kanssa.

Vuonna 2019 toteutimme RuutiBudjetilla nuorten edellisvuonna ideoimia teemoja, kuten nuorten mielenterveyden tukemista ja työllistymismahdollisuuksien parantamista. Liikkuvien kaupunkilaisten iloksi lisäsimme linja-autoihin myös RuutiBudjetissa ehdotetut latauspisteet. Laajensimme nuorten osallistumismahdollisuuksia alentamalla RuutiBudjettiin osallistumisen ikärajan 13-vuotiaasta 12-vuotiaaseen. Päätöksen taustalla oli Ruuti-vaikuttamisjärjestelmän yhdenmukaistaminen Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin kanssa.

OmaStadi-äänestys

Kaupunkilaisten ideoimista osallistuvan budjetoinnin suunnitelmista pääsivät äänestämään kaikki helsinkiläiset 12 vuotta täyttäneet koululaiset syksyllä 2019. Osallistuva budjetti on osa kaikille kaupunkilaisille avointa osallistuvaa budjetointia, jossa kaupunki osoittaa vuosittain noin 4,4 miljoonaa euroa kaupunkilaisten ideoiden toteuttamiseen. Kaupunkilaiset äänestivät toteutettavaksi 44 OmaStadi-hanketta ja kaupunki on käynnistänyt hankkeiden suunnittelun ja toteutuksen. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle tuli toteutettavaksi viisi hanketta:

- Koululaisten toiveita Itä-Helsingin leikkipuistoihin
- Bättre sopsortering i skolor
- Pukinmäenkaaren peruskouluun musiikin luokka moderniksi soittotilaksi
- Koulujen käsityöluokat harrastekäyttöön
- Kasvipohjaiset juomat päiväkoteihin ja kouluihin

OmaStadi-äänestykseen osallistui 49 705 helsinkiläistä ja äänestysprosentti nousi liki kahdeksaan. Osallistuvassa budjetoinnissa äänestivät lähes kaikki kaupungin suomenkielisten peruskoulujen 6.–9.-luokkalaisten (3 952) sekä 427 oppijaa ruotsinkielisten peruskoulujen 6.–9.-luokkalaista ja 1 136 oppijaa kaupungin lukioissa.

2.2.3. Digitalisaatiossa tietotyövälineet kuntoon ja yhteisen tietojärjestelmän kehitys käyntiin

Digitalisaatio-ohjelmassa teimme ja opimme innovatiivisista kokeiluista, rakensimme infrastruktuuria ja saimme kaikille yhteisen tietojärjestelmän hankkeet konkreettisesti käyntiin.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan digitalisaatio-ohjelman tavoitteena on kasvattaa oppijoista innovatiivisia ja tulevaisuuden taidot omaavia osaajia.

Digitalisaatio-ohjelmallemme oli vuosiksi 2016–2019 asetettu viisi toimenpidekokonaisuutta, jotka olimme jakaneet kahteen kokonaisuuteen: Digitalisaation edellytyksenä on toimiva infrastruktuuri ja opetusta ja oppimista ja toimintakulttuurin muutosta tukeva digitaalinen järjestelmä sekä ajantasaiset tietotyövälineet kaikille. Pedagogisen toimintakulttuurin ja oppimisen uudistamiseen taas pyrimme osaamisen, toimintakulttuurin ja johtamisen kehittämisen, innovatiivisten kokeilujen sekä oppimisympäristöjen ja digitaalisten materiaalien uudistamisen kautta.

Vuonna 2019 digitalisaatio-ohjelman toimenpiteitä edistettiin tavoitteiden mukaisesti.

Infrastruktuuri kuntoon

Toimivan infrastruktuurin kehittäminen jatkui vuonna 2019 langattoman verkon ja tietoliikenteen kehittämisellä yhdessä Helsingin kaupungin tietohallinnon kanssa.

Tilasimme oppilaiden käyttöön kaikkiaan noin 9 000 uutta tietokonetta. Niiden toimituksessa oli viiveitä, ja osa toimituksista siirtyi seuraavalle vuodelle. Myös koulujen käytössä olleet dokumenttikamerat osoittautuivat vanhentuneiksi. Päädyimmekin loppuvuodesta korvaamaan ne uuden mallisilla USB-visualisoijalaitteilla.

Toimialan ICT-hankintaprosessia on kehitetty systemaattisesti ja prosessia kehitetään edelleen asiakaspalautteen perusteella. Katsoimme parhaaksi organisoida hankinnan uudella tavalla ja perustimme tietohallintoon uuden ICT-hankintayksikön vastaamaan ICT-hankintojen suunnittelusta ja seurannasta.

Yhtenäistimme ja konseptoimme myös koulujen ICT-tuen. Kun aiemmin koulujen ICT-tuesta vastasivat kouluilla nimetyt tukihenkilöt, hoidamme nyt tukipalvelut yhteisen palvelun kautta. Tässä yhteydessä otimme myös kouluille käyttöön tiketöintijärjestelmän ongelmatilanteiden kirjaamista varten.

Yhteisen tietojärjestelmän kehitystyö käyntiin

Toimialan digitalisaation lähtökohtana on kehittää palveluja, jotka auttavat arjessa ja oppimis- ja opetusprosesseissa. Digitalisaatio edellyttää toimintakulttuurin muutosta, joka puolestaan edellyttää toimivia tietojärjestelmiä. Uuden, kokonaisvaltaisen tietojärjestelmän kehitystyössä pääsimme infran

viivästymisen takia myöhässä liikkeelle. Tietojärjestelmäkehitys on nyt jaettu kolmeen hankkeeseen, jotka ovat asioiden tietojärjestelmä-, oppimisympäristö- sekä tekoäly- ja oppimisanalytiikkahanke. Näiden kehitystyö on käynnissä ja jatkuu tiiviisti seuraavat neljä vuotta.

Kilpailutimme opettajien käyttöön kolmanneksi oppimisympäristöksi Microsoftin ja Googlen rinnalle It's learning -ohjelman, joka otetaan käyttöön vuonna 2020.

Asioiden tietojärjestelmissä käynnistimme varhaiskasvatuksen palveluun hakeutumisen ja sijoittamisen ohjelmistokehitystyön. Monimutkainen ja pitkälti manuaalinen nykymalli halutaan korvata helppokäyttöisemmällä sovelluksella. Lisäksi valmistelimme vuonna 2020 toteutettavaa palvelukokeilua, jossa tarjoamme huoltajille esiopetuspaikkaa nykyisen manuaalisen tavan sijaan proaktiivisesti tekstiviestipalveluna.

Lisäksi toimialalla käytössä oleva käyttäjänhallintajärjestelmä on elinkaarensa päässä ja järjestelmän uudistaminen käynnistettiin.

Tekoälyn ja oppimisanalytiikan osalta aloitimme kansainvälisen yhteistyön, jonka puitteissa mietimme esimerkiksi, miten hyödyntää tekoälyä oppimisessa ja oppimisen personoinnissa ja minkälaisia tukirakenteita tarvitsemme. Pidämme myös tärkeänä määritellä eettiset periaatteet tekoälyn hyödyntämiseen liittyen.

Pedagoginen uudistaminen vaatii aikaa ja muutosjohtamista

Digitalisaatio-ohjelma päättyi vuoden 2019 lopussa. Tehdyn itsearvion mukaan pedagogisen toimintakulttuurin muutos on lähtenyt käyntiin ja muutosjohtaminen on kehittymässä. Noin 70 kokeilukoulussa käynnissä olleista innovatiivisista kokeiluista on kerätty arvokasta kokemusta toimintakulttuurin muutoksen edistämiseksi.

Autoimme kehittämään uutta pedagogiikkaa ja uusia oppimistapoja erilaisten innovatiivisten kokeilujen – oppikirjaton koulu, pulpetiton koulu, kouluton koulu, portfoliokoulu – kautta. Kokeilut paitsi auttavat kehittämään opetusta, myös lisäävät ja vahvistavat osallisuutta, monipuolistavat arviointia ja tuovat uusia työkaluja toimintaan. Oppimisympäristöt ovat uudistusten myötä aiempaa monipuolisempia.

Digitalisaatio-ohjelman arviointi osoittaa, että opetuksen digitalisaatio on lähtenyt hyvin liikkeelle. Tämän toimintakulttuurin muutoksen edistäminen jatkuu vielä tulevinakin vuosina. Toimintakulttuurin muutoksen ja tietojärjestelmäkokonaisuuden seuranta varten toimialalle perustettiin v. 2019 digitalisaation ohjausryhmä.

Helsingin kaupungin digitalisaatio-ohjelma valmistui helmikuussa 2019. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tietohallinnon asiantuntijoita osallistui määrittelemään tavoitteet maailman toimivimmalle kaupungille.

2.2.4. Kansainvälinen toimiala

Oppijoiden ja henkilöstön osaamista tukeva ja kehittävä kansainvälinen toiminta kuuluu helsinkiläisten päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten arkeen. Kansainväliseen toimintaan sisältyy leirikouluja, kumppaniyhteistyötä, työssäoppimisjaksoja, hanketoimintaa, kilpailutoimintaa sekä ulkomaisia vierailijoita. Kaikilla koulutusasteilla ja varhaiskasvatuksessa oli vuoden 2019 aikana käynnissä yhteensä 36 Erasmus+ -hanketta.

Maaliskuussa 2019 järjestettiin opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimana kansainvälinen opetusministereiden ja opettajajärjestöjen huippukokous International Summit on the Teaching Profession, jonka yhteydessä kansainvälisiä ministeritason vieraita kävi tutustumassa helsinkiläiseen varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

Loppukeväästä Helsinki oli mukana järjestämässä yhteistyössä ENO-verkkokoulun, ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ulkoasiainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen kanssa maailman koululaisten ilmastokokousta, johon osallistui koululaisia sadasta maasta.

Syksyllä 2019 Pekingin pormestari vieraili Helsingissä ja tutustui Jätkäsaaren peruskouluun. Vierailuun osallistui myös Pekingin opetuskomission johtoa.

Helsingin EU-puheenjohtajakausi vuoden toisella puoliskolla toi mukanaan erilaisia tapahtumia. Toteutimme syksyllä esimerkiksi pop up -kouluja Oodissa. Joulukuussa järjestettyyn kansainväliseen PISA-konferenssiin osallistui EU- ja ETA-maiden koulutuksen pääjohtajia, jotka vierailivat Jätkäsaarella järjestetyssä yhteisessä keskustelutilaisuudessa.

Vuonna 2019 Helsingin kaupungin päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa vieraili noin 90 kansainvälistä ryhmää ja vierailijoita oli yli 1 200. Vieraita ja kansainvälistä mediaa vastaanotettiin ympäri maailman lähes 50 maasta. Ulkomaalaisten vieraiden kiinnostuksen kohteet olivat hyvin laaja-alaisia kuten aikaisempinakin vuosina. Niihin kuuluivat arviointijärjestelmä, erityisopetus, esiopetus, ilmiöpohjainen opetus, kielikylpy, kielenopetus, kodin ja koulun yhteistyö, koulujen itsemääräämisoikeus ja suomalainen kouluruokailu. Kiinnostusta herättivät myös kunnan rooli varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjänä, lasten oikeudet ja tasa-arvo, leikkipuistotoiminta, liikuntakasvatus varhaiskasvatuksesta lukiokoulutukseen, maahanmuuttajaopetus, metsäpäiväkodit sekä varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus. Erityisesti on kasvanut kiinnostus varhaiskasvatusta ja esiopetusta kohtaan.

Keskeisiä kiinnostuksen kohteita olivat myös opettajien ammatillinen kehittyminen ja opettajakoulutus sekä oppilaiden hyvinvointiin ja oppilashuoltoon liittyvät toimenpiteet. Myös kiinnostus opetuksen digitaalisiin ratkaisuihin, oppimisympäristöihin, oppimistuloksiin ja PISA:an sekä toimipisteiden arkkitehtuuriin ja turvallisuuteen toistuivat edellisen vuoden tapaan.

Stadin ammatti- ja aikuisopistossa vierailija- ja opettajaryhmiä oli vuoden aikana 40 tuoden 170 asiantuntijaa oppilaitokseen. Lisäksi oppilaitosta esiteltiin Suomen puheenjohtajakauden ammatillisen koulutuksen päätapahtuman yhteydessä noin 80 vieraille. Oppilaitoksessa on vuonna 2019 ollut käynnissä 13 Erasmus+ ja Nordplus -hanketta, jotka ovat mahdollistaneet opiskelijoiden ja henkilöstön kansainvälisyysosaamisen kartuttamiseen Euroopassa ja Koreassa. Toiminnassa on myös edistetty opiskelijoiden kansainvälisyysosaamista kehittämällä kotikansainvälisyyden muotoja. Ammatillisen koulutuksen vierailijoita kiinnosti uudistunut ammatillinen koulutus, osaamisperusteisuus, työpaikoilla tapahtuva oppiminen ja sen ohjaus sekä osaamiskeskuksen malli.

2.2.5. Helsinki Education Week keräsi kansainvälistä huomiota

Toisen kerran järjestetty Helsinki Education Week ja tapahtumaviikolla järjestetty kansainvälinen HundrED Innovation Summit osoittivat, että helsinkiläinen kasvatus- ja koulutusosaaminen herättää edelläkävijänä kiinnostusta ympäri maailmaa.

Helsinki Education Week -tapahtumaviikkoa vietettiin marraskuun alussa. Viikon aikana helsinkiläiset koulut, oppilaitokset ja päiväkodit järjestivät yli 200 oppimiseen liittyvää tapahtumaa eri puolilla Suomea. Tapahtumaviikko oli suunnattu paitsi lapsille ja henkilökunnalle, myös kaikille oppimisesta kiinnostuneille, kuten vanhemmille ja yrityksille.

Tapahtuma järjestettiin yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa, ja sen virallisena yhteistyökumppanina toimi HundrED.

Viikon ohjelmassa tutustuttiin muun muassa ilmiöoppimiseen ja kaupunkiin oppimisen ympäristönä, myös digimaailman ja virtuaalitodellisuuden kautta koettuna.

Viikon aikana järjestettiin myös HundrED Innovation Summit, johon osallistui noin 250 alan asiantuntijaa, kehittäjää ja rahoittajaa eri puolilta maailmaa. Samassa yhteydessä julkaistiin HundrED Forerunner -raportti, jossa esiteltiin kymmenen Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla syntyneitä innovatiivista toimintamallia, jotka toteuttavat uutta opetussuunnitelmaa. Helsinki palkittiin myös ensimmäisenä kaupunkina Forerunner-palkinnolla.

Helsinki Education Week ja HundrED Innovation Summit osoittivat, että helsinkiläinen kasvatus- ja koulutusosaaminen on kansainvälisellä tasolla ja kiinnostaa edelläkävijänä ympäri maailmaa. Viikon tapahtumat keräsivät satamäärin suomalaisesta ja helsinkiläisestä koulutuksesta kiinnostuneita opetuksen ammattilaisia kymmenistä eri maista.

3. Palvelukokonaisuudet vuonna 2019

3.1. Suomenkielinen varhaiskasvatus ja esiopetus – Asiakastyytyväisyys huipussaan, mutta rekrytointi tuottaa ongelmia

Vuoden 2019 aikana kaupunki on kehittänyt varhaiskasvatuksen sisältöä voimakkaasti, ja toimintaan on luotu uusia sijaisjärjestelyjä ja johtamisen tukemisen malleja. Syksyllä 2019 Helsinki valittiin vuoden varhaiskasvatuskunnaksi, ja loppuvuodesta toteutetussa asiakastyytyväisyyskyselyssä kaupungin varhaiskasvatus sai huippuarvosanan.

Julkisuudessa käytiin paljon keskustelua Helsingin varhaiskasvatuksen rekrytointihaasteista ja yksityisten päiväkotien puutteellisista rakennusluvista.

Varhaiskasvatuksen palvelujen käyttö Helsingissä on kasvussa. Vuonna 2019 kaupungin suomenkielisissä päiväkodeissa oli 24 294 lasta, suomenkielisissä ostosopimuspäiväkodeissa 653 lasta sisältäen maksusitoumuksella olevat lapset ja suomenkielisessä perhepäivähoidossa 668 lasta. Helsinki lisäsi päivähoidon tilapaikkoja vuoden aikana 1 300 paikalla.

Lasten osallistumisaste päiväkodeissa kasvoi ja lapsia hoidettiin entistä vähemmän kotihoidontuella ja myös perhepäivähoidon paikkamäärä on vähentynyt.

Lasten osallistamista ja opinpolkua vahvistettiin

Varhaiskasvatusyksiköiden toimintasuunnitelmassa vuoden 2019 toiminnallinen tavoite oli, että päiväkotien henkilöstö toimii sensitiivisesti ja huomioi lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta tukevalla tavalla.

Panostimme varhaiskasvatuksessa vuorovaikutukseen, kehittävään arviointiin sekä toiminnan sisällön kehittämiseen. Keväällä auditoimme otantana jokaiselta alueelta yhden varhaiskasvatusyksikön. Vuoden aikana kehitimme mallin ryhmäportfoliosta. Se on ryhmän pedagoginen suunnitelma, jossa ryhmän lapsilta nousevat tarpeet yhdistetään ryhmän toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

Olemme jatkaneet työtämme opinpolkujen vahvistamiseksi lisäämällä koulujen ja varhaiskasvatuksen välistä pedagogista yhteistyötä. Vuoden yksi sitova tavoite liittyi tähän ja tavoite toteutui yhdessä koulujen kanssa. Tarjoamme lapsille erityisiä metsä- ja kaupunkiryhmiä, ja myös muut ryhmät retkeilevät ja liikkuvat paljon.

Vuoden 2019 lopulla aloitimme Helsingin yliopiston kanssa Pikkunorssi-hankkeen, joka kestää vuoden 2020 loppuun. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke kehittää varhaiskasvatuksen opiskelijoiden harjoittelua päiväkodeissa. Siinä ovat mukana päiväkotit Rööperi Punavuorella, päiväkodit Isoniitty ja Kesäheinä Kumpulassa ja päiväkotit Kaunokki Malminkartanossa.

Asiakastyytyväisyys erittäin hyvällä tasolla

Loppuvuodesta 2019 kartoitimme varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen asiakkaiden tyytyväisyyttä kyselyllä. Kyselyn perusteella asiakastyytyväisyys on erittäin hyvällä tasolla. Kyselyyn saatiin yli 16 000 vastausta. Vastausten perusteella kokonaistyytyväisyys varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on 6,3/7. Jopa 52 % vastaajista antoi meille parhaan arvosanan 7.

Loppuvuodesta julkisuudessa käytiin paljon keskustelua varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksesta ja henkilöstön saatavuudesta. Vastauksena tähän laadimme ohjeistuksen ryhmien muodostamiskäytännöistä ja henkilökunnan käytöstä. Rekrytointiongelmien panostimme vuoden aikana lisäämällä sijaisten määrää kymmenellä. Lisäksi teimme henkilöstövuokrausyritys Seuren kanssa 53 pitkäaikaista, syksyn ja kevään kattavaa sijaisostoa.

Vuoden aikana nostimme lastentarhanopettajien palkkoja 175 eurolla ja lastenhoitajien palkkoja 20 eurolla. Loppuvuodesta otimme käyttöön yli 40 työntekijän päiväkodeissa mallin, jonka mukaan päiväkotien yksi varhaiskasvatuksen opettaja toimii esimiehen pedagogisen johtamisen tukena. Tällä opettajalla ei ole omaa lapsiryhmää ohjattavanaan.

Yhteistyötä yksityisten päiväkotien kanssa parannettiin muun muassa valvonnan osalta

Julkisuudessa käytiin vuoden aikana keskustelua myös Helsingissä toimivien yksityisten päiväkotien haasteista rakennuslupien kanssa. Keskustelun myötä kävimme yksityisen varhaiskasvatustoiminnan valvonnan prosessit läpi. Kunnallisten ja yksityisten päiväkotien rakennuslupia tarkastelimme yhdessä kaupunkiympäristön toimialan kanssa.

Ongelmien ilmettyä muutimme yksityisen valvonnan osalta prosessia siten, että vastaisuudessa pyydämme tilojen loppukatselmuksen pöytäkirjat kaikilta yksityisiltä toimijoilta, ennen kuin toiminta voi alkaa. Samassa yhteydessä päivitimme muut yksityisiä varhaiskasvatuksen palveluntuottajia koskevat ohjeistukset ja lisäsimme palveluvastaavan yksityisten toimijoiden valvontaan.

Iltapäiväpaikka läheltä kaikille halukkaille, myös erityistä tukea tarvitseville

Aamu- ja iltapäivätoiminnan kysyntä kasvoi ja pystyimme tarjoamaan kaikille halukkaille paikan omalta alueelta.

Iltapäivätoimintaamme osallistuvien lasten määrä (vuonna 2019 lapsia 11 444) kasvoi edellisvuodesta noin 300 lapsella. Olemme onnistuneet hyvin tavoittamaan erityistä tukea tarvitsevien lasten perheet. Lapset saavat viettää vapaa-aikaa siellä missä kaveritkin. Tämä vähentää yksinäisyyttä ja kasvattaa todennäköisyyttä osallistua jatkossa harrastuksiin ja ehkäisee siten lasten ja nuorten syrjäytymistä.

Muutimme iltapäivähoidon hakuajan ajankohtaa alkamaan vasta koulupaikan vahvistumisen jälkeen. Samalla lyhensimme hakuaikaa ja saimme nopeutettua päätösprosessia kahdella viikolla.

Kasvava lapsimäärä koulujen tiloissa haastaa ohjaajia hyödyntämään koko kaupunkia oppimisympäristönä myös iltapäivätoiminnassa.

Koulujen aamupäivätoimintaa hyödynsi noin 2 500 lasta eli viidennes alkuopetusikäisistä koululaisista. Aamupäivätoimintaa järjestimme koululaisille toista vuotta. Kokemukset ovat olleet pääosin hyviä ja kannustavat jatkamaan.

3.2. Suomenkielisessä perusopetuksessa panostettiin yksilölliseen ja yhteisölliseen oppimiseen

Perusopetuksen painopisteenä vuonna 2019 oli opetuksen pedagoginen kehittäminen ja uuden opetussuunnitelman toteuttaminen digitalisaatiota hyödyntäen.

Perusopetuksen oppilasmäärä kasvoi Helsingissä vuonna 2019 noin 1 200 oppilaalla. Kasvun on ennustettu jatkuvan (kasvuennuste vuodelle 2020 on 1 245 uutta oppilasta). Vieraskielisten oppilaiden osuus peruskoulussa nousi ensimmäisen kerran yli 20 prosentin. Perusopetuksen oppilasmäärän kasvu asettaa meille haasteita esimerkiksi opetuksen ja tilojen suunnittelussa sekä johtamisessa.

Erityisopetuksen määrä kasvoi jonkin verran edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2019 sen piirissä oli 12,6 % peruskoulujen oppilaistamme. Paransimme onnistuneesti erityisopetuksen palvelutarjontaa lähialueilla, oli kyse sitten luokkamuotoisesta erityisopetuksesta tai muusta tuesta. Oppimisen tukea kehitettiin kaikissa kouluissa siten, että mahdollisimman moni oppilas saisi oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea omassa lähikoulussaan tarpeesta riippumatta. Panostimme yhteisopettajuuteen, samanaikaisopetukseen, joustaviin ryhmittelyihin ja opetusjärjestelyihin sekä oppilaan oman oppimispolun toteuttamiseen. Kymmenessä pilottikoulussa kehitettiin erityisesti inklusiivisen koulun toimintamalleja.

Onnistuneen opinpolun alkua vahvistimme tiivistämällä esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä. Kaikki koulut ja päiväkodit toteuttivat esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä vähintään kaksi kertaa kuukaudessa. Näin veimme eteenpäin lapsen ehyen opinpolun kehittämistä sekä laadullisesti ja määrällisesti.

Synergiaa oppiaineiden välille

Uusi opetussuunnitelma korostaa laaja-alaisten tulevaisuustaitojen opettamista esimerkiksi digitaalisation ja ilmiöoppimisen kautta. Ilmiöoppimisessa opiskellaan oppilaiden kanssa valittua ilmiötä eri oppiaineiden rajat ylittäen.

Koulun ulkopuolisten tilojen käyttö opetuksessa lisääntyi ja oppimisympäristö on laajentunut koskemaan koko kaupunkia.

Keskitetty asiantuntijaopettajaverkostomme auttoi viemään kouluja eteenpäin kohti kehityksen kärkeä osaamisessa ja oppimisessa. Kehitimme vertaisoppimista opettajien keskuudessa ja hyödynsimme tutor-opettajatoimintaa jokaisessa koulussa. Vahvistimme alueellisesti koulujen osaamista oppimisen

tuessa, kielenopetuksessa, kielitietoisuudessa ja digitalisaatiossa. Järjestimme myös alueittain yhden päivän benchmarking-vierailuja toisen opettajan luona sekä alueellisia työpajoja, joissa opettajat jakoivat osaamistaan alueen muille opettajille ja joissa alueellisesti hyödynnettiin asiantuntijaopettajien osaamista.

Opettajien vuosityöaikakokeilu jatkui kahdessa koulussa. Kokeilun jatkosta äänestetään vuoden 2020 aikana.

Kaupunkistrategian ja opetussuunnitelman toteuttamista edistäviä hankkeita ja kokeiluja on ollut paljon meneillään, joten niiden arviointi ja tulosten nivominen laajasti opettamiseen vie ymmärrettävästi oman aikansa. Vuonna 2020 jatkamme tulosten juurruttamista ja mietimme, miten niitä skaalataan ja mitä ei ole tarpeen jatkaa.

Perusopetuksen vuotta 2019 leimasivat myös tilojen peruskorjaukset ja uudishankkeet. Uudistimme pedagogista tilasuunnittelua ja osallistimme henkilöstöä, oppilaita ja huoltajia tilojen suunnitteluun ja hyödyntämiseen.

Kaikille lisää mahdollisuuksia harrastustoimintaan

Vuoden 2019 syksystä lähtien järjestimme Helsingin peruskoulujen opetuksen päättymään keskiviikkoisin aikaisemmin, jotta lasten kerho- ja harrastustoiminta voidaan yhteisesti ajoittaa tähän ajankohtaan. Kilpaurheilijoista ja pääkaupunkiseudun Urhea-verkostosta lähtöisin olevan toiveen tavoitteena oli lisätä koulun jälkeistä harrastustoimintaa. Tarjosimme kouluissa liikunnan lisäksi monipuolista toimintaa yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa.

Opetusta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Etenimme kohti tavoitettamme kieltenopetuksen varhentamisesta. Järjestimme Helsingissä ensimmäisen vieraan kielen opetusta jo ensimmäisestä luokasta lähtien ja tiivistimme kieltenopetuksen yhteistyötä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja sen jälkeen. Lisäsimme myös kaksikielistä suomi-englanti-opetusta sekä kielikylpyopetusta.

Helsingin peruskoulut noudattivat hyvin tavoitetta koko kaupungista oppimisympäristönä. Keskimäärin oppilaat lähtivät muualle oppimaan 12 päivänä lukuvuoden aikana. Mahdollisuus ilmaiseen julkisen liikenteen hyödyntämiseen aktivoi ryhmiä liikkeelle ja lisäsi yhteistyötä museoiden ja kulttuuritoimijoiden kanssa ja muun muassa liikuntapaikkojen käyttöä.

Toteutimme yhteistyössä kulttuuritoimijoiden kanssa tokaluokkalaisten taideretken sekä taidetyöpajoja Annantalolla, Stoassa ja Vuotalolla. Taidetestaajat-taidevierailuja järjestettiin 8.-luokkalaisille sekä kirjastokäytön opastusta ja kirjavinkkausta 1.-, 3.- ja 7.-luokkalaisille.

Kaikki 6.-luokkalaiset osallistuvat yrityskylätoimintaan. Pelimäiseksi rakennettu yrityskylä vastaa suoraan yleisen opetussuunnitelman tavoitteisiin esimerkiksi itsensä haastamisesta, työelämävalmiuksista, omien vahvuuksien hyödyntämisestä ja liiketoiminnallisten perusperiaatteiden ymmärtämisestä. Vastaava yrityspeli on rakennettu 9.-luokkalaisille ja se tarkastelee liike-elämää

kansainvälisestä näkökulmasta. Yrityspeliin osallistuivat lähes kaikki kaupungin koulujen 9.-luokkalaiset.

Hyviä tuloksia Karvi-arvioinneista

Karvi-arvioinneista syksyllä 2019 saamamme hienot tulokset osoittavat opetusemme hyvän tason.

Esimerkiksi Helsingin 1.-luokkalaisten äidinkielen ja matematiikan tulokset lukuvuodelta 2018–2019 olivat selvästi yli valtakunnallisen keskiarvon. Myös 7.-luokkalaisten englannin taidot olivat maan keskiarvoa parempia.

Helsingin 9.-luokkalaiset olivat äidinkielen ja kirjallisuuden osaamisessaan kansallisella tasolla. Tytöistä vähintään 82 % ylsi hyvän osaamisen tasolle. Pojat taas suhtautuvat kirjallisuuteen positiivisesti ja arvostivat saamaansa opetusta.

Kaupunkitutkimuksen julkaisu, jossa verrattiin oppilaan taustoja 9. luokan päättötodistukseen, osoitti, että Helsingissä syntyvien maahanmuuttajien taustalla ei ole vaikutusta koulumenestykseen. Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelma tähtää maahanmuuttajataustaisten oppimistulosten parantamiseen entisestään, ja tulokset kertovat, että olemme onnistuneet opetuksessa tältäkin osin.

Helsingissä koulutustakuu toteutuu: haastattelimme jokaisen peruskoulun päättävän oppilaan ja tarjosimme jokaiselle peruskoulun päättävälle jatko-opiskelupaikan. Järjestimme 10.-luokille yhteistä ohjausta esimerkiksi Stadin ammatti- ja aikuisopiston kanssa.

Isojen koulujen johtamista tuettiin uudella johtamisrakenteella

Johtaminen on oppilasmäärän ja koulukoon kasvaessa yhä haastavampaa. Siksi haluamme panostaa ja vahvistaa koulujen johtamista. Vuonna 2019 Helsingin perusopetuksessa oli viisi isoa yli 900 oppilaan koulua. Näihin kouluihin rakensimme uuden organisaatiomallin, jossa rehtorin alaisuuteen tuli kaksi apulaisrehtoria, jotka vastasivat muun henkilöstön esimiestyöstä. Näiden koulujen johdolle järjestimme myös johtamisvalmennusta.

3.3. Lukio-opetus – Opiskelijamäärä kasvussa ja uusi opetussuunnitelma tekeillä

Lukioiden vuodessa 2019 näkyi etenkin opiskelijamäärän kasvu, kun peruskoulun päättävästä ikäluokasta yhä useampi hakeutuu ammatillisen koulutuksen sijaan lukioon. Lukioissa tehtiin myös paljon työtä syksyllä 2021 voimaan astuvan uuden opetussuunnitelman eteen yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Helsingissä on 12 suomenkielistä kaupungin lukiota, joissa opiskeli vuonna 2019 yhteensä 6 990 opiskelijaa. Aikuislukioissa suomenkielisiä tutkinto-opiskelijoita oli 415.

Helsingin lukioiden opiskelijamäärä on kasvussa. Kaupungin väestömäärän kasvaessa myös kaupungissa asuvien 16–18-vuotiaiden opiskelijoiden määrä kasvaa. Peruskoulun päättävästä ikäluokasta 60 prosentille taataan opiskelupaikka lukiossa ja 40 prosentille ammatillisessa koulutuksessa. Lukioihin hakeutuminen on kasvanut. Vuoden 2019 yhteishaussa peruskoulun päättävistä 75 % haki ensisijaisesti lukioon.

Lukioiden tilat

Lukioiden osalta käynnissä on suuri määrä peruskorjaus- ja uudisrakennushankkeita. Alppilan lukion peruskorjaus valmistui kesällä 2019 ja Ressun päärakennuksen peruskorjaus loppuvuodesta 2019. Vuosaaren lukion uudisrakennuksen rakennustyöt käynnistyivät keväällä 2019. Medialukion peruskorjaus oli käynnissä koko vuoden 2019, ja vuodenvaihteessa 2019–2020 korvaaviin tiloihin peruskorjausten alta muuttivat Etu-Töölön lukio ja Kallion lukio. Lisäksi vuonna 2019 suunniteltiin Kielilukion uudisrakennusta.

Työ uuden opetussuunnitelman parissa aloitettiin

Vuoden 2019 aikana käynnistimme lukioiden opetussuunnitelmatyön. Työn pohjana on lukiolain uudistus, joka astui voimaan 1.8.2019. Teemme opetussuunnitelmaa osallistaen työhön vahvasti myös opiskelijoita ja heidän huoltajiaan. Uusi opetussuunnitelmaa astuu voimaan 1.8.2021.

Uusi opetussuunnitelma edellyttää korkeakouluysteistyötä, jota olemme Helsingissä hyödyntäneet paljon jo nykyisellään. Yhteistyötä kehitettiin edelleen vuoden 2019 aikana. Helsingin kaupungilla on yhteistyösopimukset sekä Helsingin yliopiston että Aalto-yliopiston kanssa.

Digitalisaation vaikutus lukioissa

Vuoden 2019 aikana Helsingin lukiot aloittivat verkkokurssien tarjoamisen opiskelijoille. Syksyllä 2019 tarjottiin varattiin 30 kurssin resurssi. Opiskelijoiden kiinnostus verkkokursseja kohtaan on kasvanut voimakkaasti, ja vuodelle 2020 verkkokurssien määrä nostettiin 150:een.

Siirtymäaika sähköisiin ylioppilaskokeisiin päättyi 2019, kun ensimmäistä kertaa kaikki yo-tutkinnon kokeet olivat digitaalisia. Viimeisenä keväällä 2019 sähköistyi matematiikan koe. Ylioppilastutkintolautakunnan digitaalista koeympäristöä Abittia hyödynnetään lukioissa myös kurssikokeissa. Kurssikokeissa käytetään myös muita digitaalisia koeympäristöjä, kuten esimerkiksi kirjankustantajien tarjoamia ohjelmistoja. Erilaisia sähköisiä oppimisalustoja käytetään lukio-opetuksessa lähes kaikkien kurssien työskentelyssä. Opetuksessa käytetään laajaa kirjoja erilaisia ohjelmistoja ja sovelluksia. Kurssimateriaaleista kasvava osa on digitaalisia.

3.4. Stadin ammatti- ja aikuisopisto – Pedagogisen kehittämisen aallon harjalla

Stadin ammatti- ja aikuisopistossa vahvistettiin vuoden 2019 aikana asiantuntijatiimien toiminta ja valmentava johtaminen. Asiakaslähtöisyyden toteuttamisessa onnistuttiin entistä paremmin, ja osaamisen jakaminen lisäsi yhteisöllisyyttä.

Stadin ammatti- ja aikuisopisto on toiminut nykyisellä nimellään 1.1.2019 alkaen. Vuoden 2019 aikana oppilaitoksessa opiskeli 10 247 nuorta ja aikuista 17 eri toimipisteessä viidellä eri kampuksella. Erityisopiskelijoita näistä opiskelijoista oli 8,8 % ja vieraskielisiä 43,7 %. Opiskelijoista kaksoistutkintoa suoritti 2,3 %.

Vuoden alussa ammatti- ja aikuisopistossa aloitettiin uutena koulutustuotteena englanninkielinen matkailualan perustutkintokoulutus.

Pedagoginen johtaminen ja johtamisen kehittäminen

Stadin ammatti- ja aikuisopisto kutsui huhtikuussa ammatillisen koulutuksen johtajia, esimiehiä ja päälliköitä valtakunnalliseen pedagogisen johtamisen JohtoBoosteriin Finlandia-talolle.

Vuoden aikana olemme vahvistaneet johdon johtamisosaamista erilaisin valmennuksin. Valmennuksissa olemme käsitelleet mm. pedagogista johtamista, tiimijohtamista, lean-ajattelua, fasilitointia menetelmänä sekä oppilaitoksen visiota ja arvoja.

Oppilaitosyhteisiä asiantuntijatiimejä ja kehittämisfoorumeita ovat yhteiset tutkinnon osat (YTO), S2-opetus, oppimisen tuki, opinto-ohjaus, opintosihteeripalvelut, opiskelijatoiminnan ohjaus (OHJUS), tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja syrjinnän ehkäisy, työelämässä oppiminen, WilmaKurre-foorumi, tutkintovastaavien foorumi (TUTKA) ja hankefoorumi. Lisäksi Bryggan ja Osaamiskeskuksen palveluita johdetaan omissa oppilaitosyhteisissä foorumeissa.

Aloitimme toimintajärjestelmän rakentamisen keväällä 2019 järjestämällä neljä työpajaa, joihin osallistuivat rehtorit ja koulutuspäälliköt sekä nimetyt asiantuntijat. Työpajatyöskentelyn tuloksena päätimme rakentaa kokonaisvaltaisen toimintajärjestelmän ja laatia sen tueksi toimintakäsikirjan. Lisäksi syksyn 2019 aikana aloitimme Stadin ammatti- ja aikuisopiston vision ja arvojen kuvaamisen laatimalla VisioArvoKartan (ks. sivu 26).

tiimejä esimerkiksi Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun ja kaupungin oman osaamisen kehittämisen yksikön tiimivalmennuksiin.

Henkilöstömme osallistui vuoden aikana myös yhteisiin PedaBoosteri-valmennuksiin. Osaamisen jakaminen huipentui viimeisen koulutuspäivän ”jakamisen toreihin”. Ne havainnollistivat henkilöstömme osaamista ja sitä, miten tärkeää on päästä keskustelemaan ja jakamaan kokemuksiaan muiden ammattilaisten kanssa. Alkusyksystä 2019 kartoitimme henkilöstömme HOKS-osaamista. Toteutimme jokaisella kampuksella marraskuussa 2019 HOKS-perehdytystilaisuuden.

Keräsimme ensimmäiset Amis-palautteet 1.7.2018–30.6.2019. Opiskelijamme ovat erityisen tyytyväisiä opintojen aloittamiseen itselleen sopivassa aikataulussa ja kokevat oppimisympäristöt turvallisin. Palautteen perusteella kehittämiskohteitamme ovat aikaisemman osaamisen vaikutukset opintoihin ja tuen tarpeiden tunnistaminen sekä ohjaus työllistymiseen ja jatko-opintoihin. Kaupungin myöntämällä positiivisen diskriminaation rahoituksella (500 000 €) olemme kehittäneet erityisesti opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistamista ja tukea opinnoissa.

Työelämässä oppimista olemme vuoden aikana kehittäneet yhteistyössä yritys- ja työelämäkumppaneiden kanssa. Tavoitteenamme on ollut lisätä työelämässä oppimista ja tarjota opiskelijoillemme monipuolisia mahdollisuuksia oppia aidoissa työympäristöissä ja -tilanteissa. Opiskelijoillamme on mahdollisuus yhdistää joustavasti koulutussopimusta ja oppisopimusta. Kesäaikaisia oppilaitoksen omien opiskelijoiden oppisopimuksia vuonna 2019 meillä oli 30 eli 20 enemmän kuin kesällä 2018. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen päivien määrä on kasvanut edellisestä vuodesta 18 000 päivää.

Jatkuvan haun haku- ja ohjauspäivissä kohtaamme hakijan henkilökohtaisesti ja varmistamme hänen opiskeluedellytyksiään. Aloitamme tavoiteltavan tutkinnon tai tutkinnon osan opiskelun suunnittelun jo hakeutumisvaiheessa. Toteutustapaamme on käyty tutustumassa laajasti ja käytäntö on levinnyt jo muiden koulutuksen järjestäjien käyttöön. Olemme kohdanneet jatkuvassa haussa tammi-marraskuussa 2019 yhteensä 4 280 hakijaa. Heistä 2 501 (58 %) on hyväksytty koulutukseen.

Vuonna 2019 meillä oli käynnissä 36 hanketta. Kehittämishanketoimintamme keskittyi työelämäyhteistyön, koulutuspalveluiden ja pedagogisen johtamisen kehittämiseen. Ulkoisen rahoituksen hankkeiden volyyymi oli vuonna 2019 yli 2 miljoonaa euroa.

Myllypuron uusi kampus aukeaa 2023

Vuoden 2019 aikana jatkoimme vahvasti Myllypuroon vuonna 2023 aukeavan uuden kampuksen suunnittelutyötä. Stadin AO:lta kampukselle sijoittuu rakennusalan koulutus. Lisäksi kampusalueella toimii lukio, Metropolia-ammattikorkeakoulu ja rakennusalan yrityksiä.

Uuden toimipaikan rakentaminen aloitetaan vuonna 2021. Yhteinen kampusalue mahdollistaa ammattiopisto- ja lukio-opintojen saumattoman yhdistämisen.

3.5. Helsingin työväenopisto – Lisää koulutusta maahanmuuttajille ja asiakastytyväisyys huipussaan

Helsingin työväenopiston vuotta 2019 määritteli hyvä tekemisen meininki. Sekä asiakkaat että henkilöstö olivat tyytyväisiä opiston toimintaan. Vuoden suurin muutos työväenopistolla oli uusi maahanmuuttajakoulutusyksikkö.

Tarjosimme Helsingin työväenopistossa vuonna 2019 kaupunkilaisille 106 879 tuntia opetusta yli 5 000 kurssilla. Kursseillamme oli vuoden aikana 84 859 osallistujaa.

Helsingiläiset olivat palveluihimme erittäin tyytyväisiä. Syksyllä 2019 toteutetussa asiakaskokemuskyselyssä saimme arvosanaksi 6,23 asteikolla 1–7. Kyselyyn tuli 7 429 vastausta.

Vuonna 2019 saavutimme myös työterveyskyselyssämme hyvän tuloksen. Henkilökuntamme tyytyväisyys työoloihin on parantunut, ja kyselyyn vastanneet kokivat opiston toiminnan menevän hyvään suuntaan.

Lisää koulutusta maahanmuuttajille

Perustimme vuonna 2019 Helsingin työväenopistoon uuden, neljännen yksikön, joka tarjoaa koulutusta maahanmuuttajille. Yksikkö tekee tiivistä yhteistyötä Stadin osaamiskeskuksen ja muiden maahanmuuttajien palveluita tuottavien toimijoiden kanssa. Yksikön erityisenä kohderyhmänä ovat pitkään Suomessa olleet maahanmuuttajat, joiden suomenkielentaito tai luku- ja kirjoitustaito on puutteellinen.

Yksikön päälliköksi rekrytoitiin uusi apulaisrehtori. Yksikköön siirtyivät Stadin osaamiskeskukselta arabian- ja somaliankieliset vertaisohjaajat, jotka tarjoavat opiskelijoille tukea ja ohjausta heidän omalla äidinkielellään.

Tarjoamamme luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen määrä kaksinkertaistui vuonna 2019.

HAKEVA- ja Opistossa tapahtuu -hankkeet käynnistyivät

Vuoden 2019 alussa käynnistimme ison HAKEVA-hankeen, jonka tarkoitus on kehittää aikuisten digi- ja perustaitoja. Järjestämme kursseja erityisryhmille, jotka tarvitsevat tukea esimerkiksi oppimisvaikeuksien takia.

Teemme hankkeessa yhteistyötä muun muassa Helsingin seudun erilaiset oppijat ry:n ja eri maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Hankkeessa on kaksi projektityöntekijää ja hanke jatkuu vuoden 2020 loppuun saakka.

Syksyllä 2019 käynnistimme myös Opistossa tapahtuu -hankkeen, jossa kehitämme opiston laajaa tapahtumatoimintaa. Hankkeen puitteissa järjestettiin muun muassa eri ainealoja yhdistävä joulujuhla.

Edistystä digitalisaatioon ja markkinointiin

Vuoden aikana toteutimme omaa digitalisaatiosuunnitelmaamme, jonka puitteissa uusimme laite- ja ohjelmistokantaa, perustimme opetuksen digitalisaatiota koordinoivan ICT-työryhmän ja koulutimme henkilöstöä.

Kurssi-ilmoittautumisiin käyttämämme Ilmonet-järjestelmä oli tarkoitus uusia vuoden 2019 aikana, mutta uuden version käynnistys siirtyi vuoteen 2020.

Kurssien markkinoinnissa palasimme sähköisestä opinto-oppaasta kahden painetun opinto-oppaan malliin, mistä saimme paljon hyvää palautetta.

Lisäksi koko opiston henkilöstö osallistui elokuussa kolmen päivän markkinointitempaukseen Oodissa ja opiston toimipisteissä.

3.6. Ruotsinkielisessä opetuksessa jalkautettiin uutta opintosuunnitelmaa ja panostettiin hyvinvointiin

Inom den svenskspråkiga undervisningen förankrades en ny läroplan i verksamheten och dessutom satsades det på välbefinnande

Inom den svenskspråkiga undervisningen var våra prioriteringar år 2019 de samma som inom den finskspråkiga undervisningen: livslångt lärande var utgångspunkten för utvecklingsarbetet och välbefinnande var vårt gemensamma tema. Den bristande tillgången på personal utgjorde fortsättningsvis en utmaning.

Inom den svenskspråkiga undervisningen har man de senaste åren systematiskt förnyat pedagogiken genom till exempel ökad digitalisering och en ny bedömningsmodell. Den långvariga bristen på personalresurser inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen har belastat vår personal. Därför var välbefinnande ett centralt tema och ett prioriterat område år 2019.

För personalen inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och på andra stadiet ordnade vi egna utbildningsdagar kring välbefinnande, som hade bland annat rörlighet, psykiskt välbefinnande och stresskontroll som teman. Med parollen ”En skola för alla” tog vi oss också an de lärandes välbefinnande: vi söker olika sätt att bygga en organisation som fungerar för alla – oberoende av eventuella särskilda behov och kön.

Vi satsade på att utveckla elevvärden med hjälp av till exempel ”En inklusiv skola”-modellen, i vilken man utformar verksamheten så att den bättre tillgodoser särskilda behov hos lärande i närskolan.

Den bristande tillgången på personal en fortsatt utmaning

Tillgången på personal och resurser förbättrades inte nämnvärt trots de stora satsningarna. Läget var kritiskt också år 2019. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken saknade 30 % av lärarna och 40 % barnskötarna behörighet. Den akuta personalbristen kunde i viss mån lösas med vikarier.

Med tanke på att antalet barn kommer fortsättningsvis att öka utbildas det alltså för få svenskspråkiga lärare i huvudstadsregionen. Vi försöker emellertid

ta fram långsiktiga lösningar och satsar på den dagliga rekryteringen. Helsingfors stad höjde lönerna för personalen inom småbarnspedagogiken och dessutom satsade vi på fortbildning och ledarskap.

Den pedagogiska utvecklingen och förnyelsen av läroplanerna

År 2019 stod den pedagogiska utvecklingen i centrum för vår verksamhet. Vi fortsatte att utveckla det livslånga lärandet och att förankra den nya planen för småbarnspedagogiken i verksamheten. Vi tog också i bruk den nya läroplanen för den grundläggande utbildningen och liknande förberedelser inleddes på gymnasienivå.

Vi genomförde systematiskt pedagogiska förändringar inom den svenskspråkiga undervisningen. Det kan nämnas att den digitala portfolion – ett av våra mål – användes som verktyg av så gott som alla år 2019, dvs. cirka 94 % av våra svenskspråkiga lärare (året före var motsvarande siffra 60–70 %).

Den nya verksamhetskultur som tog form till följd av det nya sättet att bedöma elever förändrade också samspelet mellan elev och lärare: år 2019 övergick man allt mer från sifferbedömning till individuella lärtigar och handledande respons. Eleverna var i större utsträckning involverade i sin egen inläring, de mål som ställdes upp för dem var klarare än tidigare och sättet att dokumentera inläringen förändrades. Vi minskade på traditionella prov och dessutom fick förmågan att lära sig utantill mindre betydelse. Elevernas motivation ökade till följd av att de fick individuell respons och kunde påverka sin egen läroprocess. Följaktligen blev formativ bedömning en del av den lärandes vardag år 2019.

De pedagogiska målen uppnåddes

De bindande pedagogiska mål som ställdes upp för den finskspråkiga undervisningen för år 2019 gällde också den svenskspråkiga undervisningen. Vi uppnådde och delvis också överskred den eftersträfvade nivån ifråga om till exempel konceptet "Hela staden som lärmiljö" och portfolioinläring. För samarbetet mellan förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen kring till exempel helhetsskapande lärande (också kallat fenomenbaserat lärande) hade man för år 2019 ställt upp något högre mål och också här lyckades vi väl. De enhetliga svenskspråkiga servicehelheterna underlättade onekligen arbetet.

Lärresultaten för den svenskspråkiga undervisningen låg på en mycket god nivå. I till exempel en utvärdering som Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) utförde översteg våra resultat i engelska språket avsevärt det nationella medeltalet. Det samma gäller utvärderingarna i matematik och modersmål.

Våra resultat för personalens välbefinnande och arbetstillfredsställelse i Kommun10-undersökningen låg också på en god nivå trots personalunderskottet och de stora förändringarna.

I den nationella ICILS-studien, som mäter logiskt tänkande samt färdigheter i datateknik och programmering, fick åttonde- och niondeklassarna i två testade svenskspråkiga skolor utomordentligt goda resultat. Det här visar att vårt digitaliseringsprogram och STEAM-pedagogiken, som kombinerar till exempel

naturvetenskaper och konstämnen, ger resultat. Våra svenskspråkiga gymnasier klarade sig också väl i jämförelsen mellan gymnasierna.

Vi utvecklar våra studerande genom att involvera dem och vi samarbetar med ett flertal organisationer

Inom den svenskspråkiga gymnasieundervisningen fick färdigheter i välbefinnande och framtida färdigheter stort utrymme år 2019. Vi startade arbetet med den nya läroplan som ska tas i bruk år 2021 tillsammans med den finskspråkiga gymnasieundervisningen. Vårt strategiska mål "delaktighet" uppfylldes också: de studerande hade en stark roll i att planera och påverka den framtida utvecklingen.

På det svenska arbetarinstitutet Arbis samarbetade vi med den tredje sektorn kring utbildningsprogram för invandrare. Tillsammans med några andra aktörer skapade vi en svenskspråkig integrationsstig från småbarnspedagogiken till det fria bildningsarbetet för invandrare. Programmet godkändes i december 2019. Tack vare samarbetet deltog tiotals fler invandrare i svenskspråkig utbildning i Helsingfors.

Ruotsinkielisessä opetuksessa painopistealueemme olivat vuonna 2019 samat kuin suomenkielisessä opetuksessa: kehityksen lähtökohtana oli elinikäinen oppiminen ja yhteinen teemamme oli hyvinvointi. Henkilöstön saatavuus oli edelleen haasteena.

Ruotsinkielisessä opetuksessa on viime vuosina järjestelmällisesti uudistettu pedagogiikkaa esimerkiksi lisääntyneen digitalisaation ja uuden arviointimallin kautta. Varhais- ja perusopetuksen puolella pitkään jatkunut henkilöstön resurssipula on omalta osaltaan rasittanut henkilökuntaamme. Tästä syystä keskeinen teema- ja painotusalue vuodelle 2019 oli hyvinvointi. Järjestimme varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen henkilökunnalle omia hyvinvointikoulutuspäiviä, joissa teemoina olivat muun muassa henkilöstön liikkuminen, henkinen hyvinvointi ja stressinhallinta. Oppijoiden hyvinvointiin tartuimme "En skola för alla" -teemalla: etsimme tapoja rakentaa organisaatiota, joka soveltuu kaikille, erityistarpeista ja sukupuolesta huolimatta.

Oppilashuollon kehittämiseen panostimme esimerkiksi inklusiivinen koulu -mallin avulla, jossa luodaan toimintatapoja siihen, että oppijoiden erityistarpeet voidaan ottaa paremmin huomioon oppijan omassa lähikoulussa.

Henkilöstön saatavuus edelleen haasteena

Varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuus ja resurssipula ei juuri parantunut suuresta panostuksesta huolimatta. Tilanne oli vuonna 2019 edelleen kriittinen. Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen opettajista 30 % ja lastenhoitajista 40 % olivat epäpäteviä. Akuuttia henkilöstöpulaa paikattiin sijaisuuksin.

Tulevaisuutta ajatellen pääkaupunkiseudulla koulutetaan ruotsinkielisiä opettajia edelleen liian vähän, kun lasten määrä tulee edelleen lisääntymään. Pyrimme löytämään tilanteeseen ratkaisuja sekä pitkällä aikavälillä että jokapäiväiseen

rekrytointiin panostamalla. Helsingin kaupunki nosti varhaiskasvatuksen henkilökunnan palkkoja, ja panostimme myös koulutukseen ja johtajuuteen.

Pedagoginen kehittäminen ja opetussuunnitelmien uudistaminen

Pedagoginen kehittäminen oli vuonna 2019 toimintamme keskiössä. Jatkoimme elinikäisen oppimisen kehittämistä ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman jalkauttamista. Otimme perusopetuksen uuden opetussuunnitelman käyttöön ja valmistelimme samaa lukiotasolla.

Toteutimme pedagogisia muutoksia ruotsinkielisessä opetuksessa systemaattisesti. Esimerkiksi yhtenä tavoitteena ollut digitaalinen portfolio oli vuonna 2019 työvälineenä käytössä jo lähes kaikilla, noin 94 % ruotsinkielisillä oppijoillamme, kun edellisvuonna vastaava luku oli 60–70 %.

Pedagogisen muutoksen myötä syntynyt uusi toimintakulttuuri oppilasarvioinnin osalta muutti kanssakäymistä myös oppilaan ja opettajien kesken: vuonna 2019 siirryttiin entistä enemmän numeraalisesta arvioinnista yksilöllisiin oppimispolkuihin ja ohjaavaan palautteeseen. Oppilaat olivat enemmän osallisia omassa oppimisessaan, heille asetetut tavoitteet ovat aiempaa selkeämmät ja tapa dokumentoida oppimista muuttui. Vähensimme perinteisiä kokeita ja ulkoa oppimisen merkitystä. Oppilaiden motivaatio kasvoi, kun he pystyivät vaikuttamaan omaan oppimisprosessiinsa ja saivat yksilöllistä palautetta. Näin formatiivisesta arvioinnista tuli osa oppijan arkea vuonna 2019.

Pedagogiset tavoitteet saavutettiin

Ruotsinkieliselle opetukselle oli asetettu samat sitovat pedagogiset tavoitteet vuodeksi 2019 kuin suomenkieliselle opetukselle. Saavutimme ja osin ylitimmekin tavoitetason esimerkiksi Koko kaupunki oppimisympäristönä - tavoitteen ja portfolio-oppimisen osalta. Esiopetuksen ja alkuopetuksen väliselle yhteistyölle esimerkiksi ilmiöoppimisessa oli vuodeksi 2019 asetettu astetta korkeammat tavoitteet, ja tässäkin onnistuimme hyvin. Yhtenäiset ruotsinkieliset palvelukokonaisuudet toki helpottivat työtä.

Oppimistulosten osalta ruotsinkielisen opetuksen tulokset olivat erittäin hyvällä tasolla. Esimerkiksi Karvi-arvioinnin englannin kielen tuloksemme olivat huomattavasti yli kansallisen keskiarvon ja sama koski matematiikan ja äidinkielen arviointeja.

Kunta10-tuloksemme olivat henkilöstön hyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden osalta myös hyvällä tasolla huolimatta henkilöstövajeesta ja isoista muutoksista.

Kansallisesta loogista ajattelua, tietotekniikka- ja ohjelmointitaitoa mittaavasta ICILS-kyselystä saimme huimat tulokset kahden testatun ruotsinkielisen koulun 8.-9.-luokkalaisilta. Tämä kertoo, että digiohjelmamme ja esimerkiksi luonnontieteitä ja taideaineita yhdistelevän STEAM-pedagogiikan hyödyntäminen tuottaa tulosta. Myös ruotsinkieliset lukiomme pärjäsivät hyvin lukioiden keskinäisessä vertailussa.

Kehitämme opiskelijoita osallistamalla heitä ja teemme yhteistyötä eri järjestöjen kanssa

Ruotsinkielisessä lukio-opetuksessa hyvinvointi- ja tulevaisuuden taidot nousivat laaja-alaisesti esille. Lähdimme valmistelemaan vuonna 2021 käyttöönotettavaa uutta opetussuunnitelmaa yhdessä suomenkielisen opetuksen kanssa. Myös strateginen tavoitteemme osallisuudesta täyttyi: opiskelijat olivat vahvasti mukana suunnittelemassa ja vaikuttamassa tulevaan.

Ruotsinkielisessä työväenopistossa Arbiksessa teimme yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa koskien maahanmuuttajien koulutusohjelmia. Rakensimme yhdessä muiden toimijoiden kanssa maahanmuuttajille ruotsinkielisen integraatiopolun varhaiskasvatuksesta vapaaseen sivistystyöhön asti. Ohjelma hyväksyttiin joulukuussa 2019. Yhteistyöstä saimmekin kymmenittäin lisää maahanmuuttajia Helsingin ruotsinkielisen koulutuksen pariin.

3.7. Oppilas- ja opiskelijahuolto – Uusia rekrytointeja ja syrjäytymisen ehkäisyä

Oppilas- ja opiskelijahuollon vuodessa 2019 näkyivät esiopetuksen ottaminen oppilashuollon piiriin, kouluterveyskyselyn tulokset ja ammatillisen koulutuksen piirissä koetut muutokset opiskelijarakenteessa.

Koko oppilas- ja opiskelijahuollon kattavia teemoja vuonna 2019 olivat hyvinvointijohtaminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen. Pidimme oppilaitosten johdolle hyvinvointijohtamisesta koulutuksia, joiden avulla halusimme lisätä heidän osaamistaan kouluyhteisön hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Sosiaalisen kiinnittymisen edistämisen tarkoitus puolestaan oli torjua yksinäisyyttä ja tukea osallisuutta.

Vuoden haasteita meille olivat koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisy. Toteutamme omalta osaltamme syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävää Mukana-ohjelmaa, joka sisältää lukuisia kasvatuksen ja koulutuksen toimialaa koskevia toimenpiteitä. Olemme myös omalta osaltamme valmistautuneet oppivelvollisuuden pidentämiseen.

Vuonna 2019 oppilashuollon piiriin liitettiin myös esiopetus. Oppilashuollon tehtävä esi- ja perusopetuksessa on tuottaa oppilaiden hyvinvointia. Toisen asteen opiskelijahuoltoon verrattuna työmme on enemmän yhteistyötä huoltajien kanssa lasten omia taitoja kehittäen.

Kouluterveyskysely nosti esiin lasten ja nuorten yksinäisyyden

Vuonna 2019 toteutettiin valtakunnallinen kouluterveyskysely. Kyselyyn vastasivat perusopetuksen vuosiluokkien 4–5 ja 8–9 oppilaat sekä toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Kyselyn tuloksien mukaan kiusaaminen kouluissa on vähentynyt, mutta oppilaiden ja opiskelijoiden kokemus yksinäisyys on lisääntynyt. Yhä useampi

kokee myös mielenterveytensä huonoksi. Lasten ja nuorten huumekekeilut ovat lisääntyneet, mutta vastaavasti tupakointi ja alkoholinkäyttö ovat vähentyneet.

Etenkin lukiolaistyttöjen ahdistus on lisääntynyt. Opiskelijoiden kokemus luokkayhteisöön kuuluvuudesta on kyselyn mukaan laskusuunnassa. Tähän pyrimme opiskelijahuollossa kiinnittämään huomiota sosiaalista kiinnittymistä edistämällä.

Ammatillisessa koulutuksessa vaikuttivat reformi ja maahanmuutto

Ammatillisen koulutuksen reformi vaikutti opiskelijahuoltoon vielä vuoden 2019 aikana. Opiskelijahuollon piiriin tuli uusia oppilaitoksia, jotka ovat entisiä aikuisopiskuttajia. Keskityimme rakentamaan heille palvelurakennetta ja jakamaan heidän kanssaan opiskelijahuollon osaamista.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijapuolella näkyi myös maahanmuuttajien kasvanut määrä. Vuonna 2019 yli 40 % Stadin ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista oli maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien erityistarpeet kuten opiskelun mahdollistaminen, perheille tarjottavat palvelut ja opiskelun taloudelliset edellytykset näkyivät kuraattoriemme ja psykologiemme työssä ja työn kehityksessä.

Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus, kiusaaminen ja seksuaalinen häirintä

Vuonna 2019 oppilas- ja opiskelijahuollon työssä näkyi paljon seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus, josta järjestimme henkilöstölle koulutuksia.

Vuoden aikana pinnalle nousivat myös seksuaalisen häirinnän teemat. Haimme haastavaan aiheeseen ulkopuolista näkemystä ostamalla koulutusta sekä henkilökunnalle että oppilaille ja opiskelijoille Loisto settlementti ry:ltä. Yhdessä kaupungin muiden toimijoiden, kolmannen sektorin ja pääkaupunkiseudun kuntien kanssa olemme aloittaneet henkilökunnan ohjeistamisen ja kouluttamisen netissä tapahtuvan ahdistelun tunnistamiseksi.

Lokakuussa 2019 saimme valmiiksi kiusaamisen vastaisen KVO13-ohjelman. Se toteuttaminen aloitettiin välittömästi eri koulutusasteilla.

4. Tukitoimet

4.1. Tiloista joustavia oppimisympäristöjä

Kaupunkistrategian mukaisesti koko kaupunki on oppimisen ympäristö. Tällä tavoitteella ja digitalisaation mahdollistamalla ajasta ja paikasta riippumattoman oppimisen mahdollisuuksilla kehitimme joustavia oppimisen tiloja ja edistimme tehokasta tilankäyttöä. Varhaiskasvatuksen mittavat ja akuutit tilatarpeet ratkaistiin siirrettävillä viipalerakennuksilla. Sisäilmapuutteista johtuen koko Vartiokylän ala-aste siirtyi syksyn alussa väistötiloihin.

Helsinki tarjoaa ainutlaatuiset mahdollisuudet oppimisympäristön laajentamiseen. Kaupungissa, luonnossa, yhteiskunnassa ja työelämässä toimimalla oppiminen kytketään autenttisiin ilmiöihin ja toimijoihin paikallisesti ja globaalisti.

Toimialan suunnitteilla olevat ja valmistuneet uudisrakennukset sekä perusparannukset toteutetaan joustaviksi ja pedagogiikkaa tukeviksi. Niissä huomioidaan viihtyisyys, käyttäjälähtöisyys, ekologisuus, terveellisyys ja turvallisuus. Tilat toteutetaan eri kokoisina ja -tyyppisinä, eri tavalla kalustettuina ja varustettuina tiloina, jotka mahdollistavat erilaiset pedagogiset kokeilut ja tavat ohjata oppimista. Irtokalusteiden valinnassa painottuvat käytettävyys, kestävyys ja kierrätettävyys. Kaikissa toimialan talonrakennushankkeissa osallistetaan käyttäjiä, alueen asukkaita sekä muita toimialoja. Osassa rakennushankkeiden tilasuunnittelua on otettu käyttöön yksiköiden laatima pedagoginen toimintasuunnitelma.

Vuoden 2019 toimenpiteitä

Varhaiskasvatuksen kiireellisiä lisätilatarpeita ja huonokuntoisten tilojen korvaamista ratkaistiin vuoden 2019 aikana siirrettävillä viipalerakennuksilla. Sekä kunnallisten että yksityisten päiväkotien rakennusluvut kartoitettiin vuoden aikana ja laadittiin kattava ohje päiväkotitilojen perustamisesta kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, kaupunkiympäristön toimialan, keskushallinnon ja pelastuslaitoksen yhteistyönä. Varhaiskasvatukselle valmistui uudisrakennuksia ja perusparannuksia, kuten päiväkodit Kaivopuisto, Lapinmäki, Myllytonttu, Aada ja Iida sekä leikkipuisto Mustapuro.

Perusopetuksessa käynnistettiin hanke, jossa kymmenen koulupihaa suunniteltiin yhteistyössä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalveluiden ja kaupunkiympäristön toimialan kanssa. Oppilaita osallistettiin erilaisin tavoin suunnitteluun. Halukkaat koulut pääsivät toteuttamaan ehdotuksensa kolmiulotteista suunnitteluohjelmaa käyttäen. Uudishankkeista muun muassa Kalasataman toisen vaiheen ja Jakomäen sydämen allianssihanke rakennustyöt jatkuivat ja Jätkäsaaren peruskoulun uudet tilat valmistuivat. Myös Vesalan peruskoulun laajennus ja perusparannus sekä Lauttasaaren toisen ala-asteen ja päiväkodin yhteishanke valmistuivat.

Sisäilmaongelmista johtuen Vartiokylän ala-asteen koulun toiminta siirrettiin syksyllä 2019 väistötiloihin siihen asti, kunnes siirrettävät väliaikaiset viipalerakennukset valmistuvat Vartiokylään. Ruotsinkielisen Botby grundskolanin perusparannuksen valmistuminen siirtyi kesään 2020.

Vuosaaren lukion uudisrakennuksen rakentaminen käynnistyi. Vuosaaren lukio on Helsingin ensimmäinen elinkaarihanke, jossa kokeillaan uutta hankemallia. Tilaajana toimii kaupunkiympäristön toimiala, rakentajana ja ylläpitäjänä yksityinen elinkaariurakoitsija ja palveluntuottaja. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala toimii käyttäjänä ja vuokralaisena. Lisäksi Mäkelänrinteen lukion laajennuksen, Urhea-hankkeen ja HOAS:in yhteishanke käynnistyi. Alppilan lukion ja Resson lukion perusparannukset valmistuivat vuoden aikana.

Stadin ammatti- ja aikuisopiston talonrakentamishjelmassa olevat vuokrahankkeet Myllypuron kampus ja Roihupellon kampus ovat suunnitteluvaiheessa. Myös ne toteutetaan elinkaarihankkeina. Myllypuron metroaseman viereen rakentuva kiinteistö- ja rakennusalan kampus muodostuu Stadin ammatti- ja aikuisopiston, Metropolia Ammattikorkeakoulun ja eri alojen yritysten yhteistyönä.

Suomenkielisen työväenopiston päärakennuksessa Helsinginkadulla käynnistettiin sisustussuunnitteluhanke, joka toteutetaan uudiskalustein ja olemassa olevia kalusteita hyödyntäen.

Digitalisaatio ja uudet oppimisen tavat vaikuttavat myös tilankäyttöön

Teknologia integroituu tilaan ja tukee yhteisöllistä työskentelyä, tiedonhallintaa ja vuorovaikutusta. Digitalisaatio mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun ja oppimisen ja sillä on merkittävä vaikutus toimialan tilankäyttöön. Noin 6 % perusopetuksesta tapahtui vuonna 2019 koulun ulkopuolella: ulkona, metsäretkillä, museoissa tai yrityksissä. Toimialan tilankäyttö tehostui edellisestä vuodesta lukuun ottamatta varhaiskasvatusta, jonka tilantarvetta kasvatettiin asukasennusteen mukaisesti.

Tehokkuutta tilankäyttöön tuo myös yhteisin varoin rakennettujen tilojen hyödyntäminen asukaskäyttöön iltaisin ja viikonloppuisin. Tilojen asukaskäytössä käynnistyi vuoden 2019 aikana toimialojen ja keskushallinnon yhteishanke, jossa pyritään löytämään yhteinen varausjärjestelmä kaupungin kaikille asukaskäytön tiloille. Pyrimme jatkossa kiinteistöjen kulunvalvontaa parantamalla myös lisäämään käyttäjien omavalvontaa, jotta tilojen vuokraushinta pysyisi alhaalla.

Ratkaisu muuttuviin tarpeisiin löytyy joustavista oppimisympäristöistä

Uudet oppimisen tilat ovat monikäyttöisiä ja mahdollisimman joustavia. Tilasuunnittelua ja suunnitteluohjeita työstetään kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla yhdessä kehittämisspalveluiden, palvelukokonaisuuksien ja tietohallinnon kanssa. Lähtökohtana on tilojen joustava käyttö toiminnan tarpeen mukaan. Jos esimerkiksi varhaiskasvatukselta puuttuu tiloja, koulutiloja voidaan hyödyntää varhaiskasvatukseen. Lisäksi tilasuunnittelulla edistetään monenlaisia oppimisympäristöjä, joissa voi leikkiä ja oppia erikokoisissa ryhmissä.

Pitkä suunnittelujänne vaatii joustavuutta

Teemme tilasuunnittelua pitkällä aikajänteellä kaupungin linjausten pohjalta sekä oppilasmäärää ennakoiden ja oppimisen tarpeita tukien. Palveluverkon ja pitkän tähtäimen tilantarve perustuu asukasennusteisiin. Toimiala käynnisti vuoden 2019 aikana laajan selvityksen palveluverkkosuunnittelun periaatteista ja tarkastelualueiden yhtenäistämisestä.

Kaupunginhallitus hyväksyi ensimmäisen Helsingin kaupungin kiinteistöpoliittisen ohjelman, sisäilmaohjelman 2018–2028 ja näiden asiakirjojen toteutusohjelman ohjeellisina asiakirjoina Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021:ssä asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Toimialan johto ja tilapalvelut osallistuivat kaupunkiympäristön vetämiin työpajoihin.

Tasaveroinen oppimistila kaikille

Toimialan rakennushankkeista suurin osa on perusparannuksia. Osa kiinteistöistä on suojeltuja, jolloin osa toiminnan kannalta tärkeitä tilamuutoksista toteutetaan irtokalusteiden ja uuden esitystekniikantekniikan avulla. Perusparannettu Resson lukio toimii tässä hyvänä esimerkkinä.

Päivitimme vuonna 2019 tilasuunnitteluohjeen ja tilojen turvallisuusohjeistuksen ajan tasalle. Turvallisuutta paransimme myös kohentamalla ja päivittämällä kiinteistöjen teknistä turvallisuutta ja turvavälineistöä ajantasaiseksi. Teimme myös riskikartoitusta kiinteistöissä ja organisaatioiden sisällä.

Hälyä tiloista ja akustiikasta

Uudet joustavat oppimisen tilat ja akustiikka puhututtivat vuonna 2019. Akustiikan hyvä suunnittelu onkin erittäin tärkeää uusien, joustavien tilojen suunnittelussa. Oppiminen tapahtuu monin eri tavoin, ja tätä haluamme myös tulevaisuudessa kehittää ja tilasuunnittelulla tukea.

Toimialaturvallisuus

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johto vastaa turvallisuuden järjestämisestä ja huolehtii, että toimintaympäristö mahdollistaa turvallisen ja laadukkaan opetuksen, varhaiskasvatuksen ja vapaan sivistystyön.

Vuonna 2019 jatkettiin organisaatioturvallisuuden perusohjeistusten ja toimintamallien kehittämistä sekä toimialan toimipisteiden turvalaitteiden uusimisen ja hankinnan investointihanketta. Vuonna 2019 käynnistettiin laajempi turvallisuussisältöjen jalkauttaminen toimialan esimiehille ja henkilöstölle yhteistyössä opiskelijahuollon, oppilashuollon, työsuojelun, viestinnän ja Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnon kanssa. Turvallisuussisältöjen viestintään, koulutuksen ja seurantaan kehitettiin toimintamalleja.

Toimialalla turvallisuutta hallitaan riskienarviointiin perustuen ja toteuttamalla tarkoituksenmukaisia riskienhallintomenpiteitä. Toimiala seuraa sisäiseen ja

ulkoiseen toimintaympäristöön liittyvää turvallisuuden tilannekuvaa ja ennakoitavissa tapahtuvissa muutoksissa.

4.2. Henkilöstö – Lähes 14 000 ammattilaista

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan henkilöstömäärä jatkoivat kasvuaan vuoden 2019 aikana. Vuoden aikana toimialalla huomioitiin etenkin johtaminen, osaamisen kehittäminen ja työhyvinvointi.

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan henkilöstömäärä oli vuoden 2019 lopussa 13 999 henkilöä. Lukuun sisältyvät myös virka- tai työvapaalla olevat ja heidän sijaisensa.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelukokonaisuudessa henkilöstöstä työskenteli 6 348 henkilöä, perusopetuksessa 4 197, lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön palvelukokonaisuudessa 1 871 ja ruotsinkielisissä palveluissa 999. Luvuissa eivät ole mukana sivutoimiset tuntiopettajat.

Toimialan hallinnossa ja tukipalveluissa työskenteli 583 henkilöä. Tähän sisältyy kouluilla ja oppilaitoksissa toimivaa henkilöstöä, kuten koulu-, lukio- ja opistosiihteereitä, ICT-tukihenkilöitä, opistoisäntiä ja kalustonhoitajia. Lisäksi lukuun sisältyy 30 määräaikaista projektityöntekijää.

Johtamista kehitettiin

Vuonna 2019 panostimme johtamisen kehittämiseen. Edistimme yhteistä johtamisen toimintatapaa vahvistamalla seuraavia johtamisen kulmakiviä: eettistä johtajuutta, asiakaslähtöisyyttä, vuorovaikutteista johtajuutta ja osajien johtamista. Uudistimme johtamisen rakenteita suurimmissa peruskouluissa ja valmistauduimme samaan lukioiden osalta. Lisäsimme johtamisresurssia myös varhaiskasvatuksen suurimpiin yksiköihin. Osaamisen jakamiseen kannustettiin.

Edistimme osaamisen kehittämisen suunnitelmaa vuonna 2019 täydennyskouluttamalla henkilöstöämme ja kannustamalla heitä jakamaan osaamistaan entistä aktiivisemmin.

Syrjäytymisen ehkäisyyn liittyen koulutimme henkilöstöämme yhteisopettajuuteen. Vuoden aikana järjestimme myös pidemmän koulutuksen, jonka piti neuropsykiatrinen valmentaja. Tämä koulutus sai henkilöstöltä hyvää palautetta.

Keskityimme vuoden aikana myös kehittämään perehdytysprosessiamme ja kirkastamaan vastuunjakoja sen suhteen. Järjestimme uusille henkilöstön jäsenille tarkoitetun messutyypin perehdytyspäivän, joka on tarkoitus järjestää myös tulevina vuosina.

Lisäksi järjestimme vuoden aikana pienempiä koulutuksia liittyen esimerkiksi henkilöstön hankintaosaamiseen, projektinhallintaan, arviointiosaamiseen, kielitietoisuuteen ja verkostoissa tapahtuvaan vertaisoppimiseen.

Työhyvinvoinnissa kolme painopistealuetta

Vuoden 2019 työhyvinvointisuunnitelman painopistealueet olivat työkykyjohtaminen, työturvallisuusriskin ennakointi ja hallinta sekä vastuunottaminen omasta ja työyhteisön hyvinvoinnista. Näihin liittyen valmensimme esimiehiä työkykyjohtamisessa, kävimme läpi erilaisia turvallisuusriskejä ja järjestimme tunnistettuihin turvallisuusriskeihin liittyviä valmennuksia.

Työskentelimme vuoden aikana systemaattisesti myös vuoden 2018 tulleiden Kunta10-kyselyn tulosten parissa. Yleisesti ottaen työskentely kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla koetaan mielekkääksi. Henkilöstömme mielestä työyhteisötaitomme ovat innovatiivisia ja valmentava johtaminen toimii hyvin.

Vuoden 2019 aikana toteutimme henkilöstölle myös työhyvinvointikyselyn ja Uudistumisen pulssi -kyselyn.

Henkilöstön saatavuus haasteena etenkin varhaiskasvatuksessa

Helsingin kaupungilla otettiin syyskuussa käyttöön uusi rekrytointijärjestelmä Helbit. Samalla uudistettiin myös rekrytointiprosessia sekä helsinkirekry-sivusto.

Vuoden aikana haasteita meille on aiheuttanut etenkin varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuus. Rekrytointimarkkinoinnin lisäksi olemme panostaneet moniin eri saatavuustoimenpiteisiin.

Uusille varhaiskasvatuksenopettajille olemme järjestäneet vertaismentorointia tukemaan työuran alkua. Olemme myös vahvistaneet nykyisiä työyhteisöjä hyvinvoinnin ja houkuttelevuuden näkökulmasta. Työ henkilöstön saatavuuden edistämiseksi jatkuu myös tulevaisuudessa.

Kasvatus ja koulutus, toimialan henkilöstö 31.12.2019

PALVELUKOKONAISUUS, PALVELU/HENKILÖSTÖRYHMÄ	HENKILÖSTÖ- MÄÄRÄ *)
Toimialajohtaja	1
HALLINTO- JA TUKIPALVELUT	583
Hallinto- ja tukipalvelujen johto	8
Hallintopalvelut	227
Henkilöstöpalvelut	40
Kehittämispalvelut	54
Talous- ja suunnittelupalvelut	77
Tietohallintopalvelut	110
Tilapalvelut	24

Viestintäpalvelut	20
Pääluottamusmiehet ja työsuojausvaltuutetut	23

Hallinto- ja tukipalveluiden henkilöstömäärään sisältyy kouluilla ja oppilaitoksissa toimivaa henkilöstöä seuraavasti: 86 peruskoulun koulusihteeriä, 16 lukiosihteeriä, 15 opistos sihteeriä, 21 opistoisäntää ja 21 kalustonhoitajaa.
 Lisäksi henkilöstömäärään sisältyy 30 määräaikaista projektityöntekijää.

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS	6 348	
Palvelukokonaisuuden johto	12	
Päiväkodin johtajat	171	
Varhaiskasvatuksen lastenhoitajat	2 770	sisältää varahenkilöt
Varhaiskasvatuksen opettajat	2 084	
Varhaiskasvatuksen erityisopettajat	210	sisältää kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat
Päiväkotiapulaiset	234	
Erityisavustajat ja kehitysvammaisten hoitajat*	235	sis. kehitysvammahoitajat, kehitysvammaohjaajat ja ohjaajat
Perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäivähoidon henkilöstö	241	sis. perhepäivähoitajat, ryhmäperhepäivähoitajat ja kolmiperhepäivähoitajat
Leikkipuisto- ja kehitysvammaisten iltapäivätoiminnan henkilöstö	381	sis. esim. vastaavat ohjaajat, sosiaali-ohjaajat, leikkipuistoapulaiset, erityisavustajat, kehitysvammahoitajat ja - ohjaajat
Johtavat leikkipuistotoiminnan ohjaajat	10	
PERUSOPETUS	4 197	ei sisällä sivutoimisia tuntiopettajia
Palvelukokonaisuuden johto	7	
Rehtorit	83	
Opetushenkilöstö	3 539	
Koulunkäyntiavustajat, ohjaajat, kouluvalmentajat	414	
Oppilashuolto	144	
Erityissuunnittelijat, projektityöntekijät, korkeakouluharjoittelija	10	
LUKIO JA AMMATILLINEN KOULUTUS JA VAPAA SIVISTYSTYÖ	1 871	ei sisällä sivutoimisia tuntiopettajia
Palvelukokonaisuuden johto	5	
Lukion rehtorit	11	
Lukiokoulutuksen opetushenkilöstö	508	

Ammatillisen koulutuksen rehtorit	5	
Ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstö	989	
Ammatillisen koulutuksen opetusta tukeva henkilöstö	131	
Vapaa sivistystyö (ei sisällä tuntiopettajia)	136	
Toisen asteen opiskelijahuolto	81	
Ohjaajat, korkeakouluharjoittelijat	5	
RUOTSINKIELISET PALVELUT	999	ei sisällä sivutoimisia tuntiopettajia
Hallinto- ja tukipalvelut	36	
Palvelukokonaisuuden johto	5	
Asiantuntijat ja toimistopalvelut (SAKO),	31	
Varhaiskasvatus	424	
Päiväkodin johtajat	16	
Hoito- ja kasvatushenkilöstö	359	
Erityisopetus ja lasten tukitehtävät	33	
Perhepäivähoito (myös ryhmäpph)	12	
Päiväkotiapulaiset	4	
Perusopetus	405	
Rehtorit	9	
Opetushenkilöstö	352	
Oppilashuolto ja koulunkäyntiavustajat	44	
Lukiokoulutus	105	
Rehtorit	3	
Opetushenkilöstö	92	
Oppilashuolto	10	
Vapaa sivistystyö	29	
Apulaisrehtori	1	
Opetushenkilöstö	22	
Kiinteistö ja kirjastohenkilöstö	6	
HENKILÖSTÖ YHTEENSÄ *)	13 999	
*) Sisältää virka- ja työvapaalla olevat sekä sijaiset		

4.3. Talous

Käyttötalous

Käyttötalouden menot vuonna 2019 olivat noin 1,2 miljardia euroa ja tulot noin 69,3 miljoonaa euroa. Käyttötalouden nettomenot (menot-tulot) ovat 3,4 miljoonaa euroa eli 0,3 % pienemmät kuin talousarviossa. Ero johtuu talousarviota suuremmasta ulkopuolisesta hankerahoituksesta ja varhaiskasvatuksen kasvaneista asiakasmaksuista.

Tuloja kertyi noin 11,8 miljoonaa euroa eli 20 % talousarviossa ennakoitua enemmän. Lisätulot kertyivät ulkopuolisesta hankerahoituksesta sekä varhaiskasvatuksen kasvaneista asiakasmaksuista.

Toimialan menot ylittivät talousarvion noin 8,5 miljoonalla eurolla eli 0,7 %. Ylitys johtui valtionavustuksista ja muusta ulkopuolisesta rahoituksesta, joka ei sisällynyt talousarvioon.

Investoinnit

Toimialalla oli käytettävissään investointimäärärahoja kaikkiaan 48,6 miljoonaa euroa. Määrärahoista käytettiin 26,3 miljoonaa euroa. Pääosa hankinnoista oli tietotekniikkahankintoja.

Määrärahoja jäi käyttämättä lähinnä siksi, että tietotekniikkahankintoja siirtyi vuodelle 2020. Toimialan laiteilauksien suuruudesta johtuen toimittajat eivät pysty toimittamaan kaikkia tilattuja laitteita annetussa aikataulussa. Kaupunginvaltuusto myönsi tällä perusteella toimialalle vuoden 2020 talousarvioon noin 18 miljoonan euron ylitysoikeuden siirtyneiden hankintojen rahoittamiseen.

Syksyllä 2019 on käynnistynyt varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa käytettävän asiakashallintajärjestelmän kehittäminen (asiakastietojärjestelmä, ASTI). Järjestelmään sisältyy Lapsen opinpolku -palvelu varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen sekä perusopetuksen 1.–2. luokalle hakeutumiseen. Muita laajoja kehitettäviä kohteita ovat digitaalinen oppimisympäristö sekä tekoälypohjainen oppimisanalytiikka. Tietojärjestelmäkokonaisuuden kehittäminen jatkuu useita vuosia.

Tuottavuus

Toimialan tuottavuutta mitattiin vuonna 2019 toimialatasolla. Tuottavuus lasketaan tuottavuusindeksillä tuotos-panoslaskentana. Tuotoksena ovat asiakasmäärät ja panoksena menot. Tuottavuutta on pyritty parantamaan tilankäyttöä tehostamalla sekä digitalisaatiota edistämällä. Vuonna 2019 tuottavuus jäi talousarviossa ennakoitua pienemmäksi. Tuottavuuden aleneminen johtui etupäässä talousarviota pienemmästä asiakasmäärästä sekä varhaiskasvatuksen kasvaneista kuluista. Toimialan kuluja kasvattivat myös ulkoisen rahoituksen hankkeiden kulut noin 10 miljoonalla eurolla.

Sitovat tavoitteet

Toimialalla oli kaksi sitovaa tavoitetta vuoden 2019 talousarviossa. Sitovia tavoitteita mitattiin yhdellätoista mittarilla, joissa kaikissa saavutettiin asetettu tavoitetaso. Näin ollen molemmat tavoitteet toteutuivat.

SITOVA TAVOITE

Helsingissä joustavat elinikäisen oppimisen polut ottavat huomioon erilaisten oppijoiden tarpeet

Tavoite toteutui. Kaikki viisi mittaria toteutuivat.

Mittari 1: Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen luodaan digitaalisen portfolion toimintamalli. Digitaalisen portfoliomallin pedagoginen perusta määritellään ja sen toiminnallisuutta pilotoidaan vuoden 2019 aikana.

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen luotiin digitaalisen portfolion toimintamalli. Toimintamallin perusta määriteltiin ja sen toiminnallisuutta pilotoitiin vuonna 2019.

Mittari 2: Portfolio-oppimista toteutetaan kaikissa peruskouluissa. Oppijan oppimisprosessi nähdään kokonaisuutena ja digitaalinen portfolio seuraa oppijan mukana koko hänen oppimispolkunsa ajan. 80 %:lla oppijoista on käytössään digitaalinen portfolio.

Portfolio-oppimista toteutettiin kaikissa kaupungin peruskouluissa. Digitaalinen portfolio oli käytössä suomenkielisessä perusopetuksessa 88,7 % ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa 94,3 % oppijoista.

Mittari 3: Lukioiden opiskelijoista 90 % laatii itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opiskelija päivittää suunnitelmiaan oppilaitoksen henkilöstön (opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja, aineenopettaja, tarvittaessa opiskeluhuolto) tuella.

Suomenkielisissä lukioissa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma oli 90,8 prosentilla ja urasuunnitelma 99,4 prosentilla 1. vuoden opiskelijoista 31.5.2019 mennessä. Ylioppilastutkintosuunnitelma oli 100 prosentilla ja jatko-opintosuunnitelma 98,5 prosentilla 2. vuoden opiskelijoista kolmannen vuoden syyslukukauden loppuun mennessä 31.12.2019.

Ruotsinkielisissä lukioissa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja urasuunnitelma oli 97 prosentilla 1. vuoden opiskelijoista 31.5.2019 mennessä. Ylioppilastutkintosuunnitelma ja jatko-opintosuunnitelma oli 97 prosentilla 2. vuoden opiskelijoista kolmannen vuoden syyslukukauden loppuun mennessä 31.12.2019.

Mittari 4: Negatiivinen keskeyttäminen vähenee ammatillisessa koulutuksessa yhden prosenttiyksikön vuoteen 2018 verrattuna. Tavoitetaso oli näin ollen 9,2 %.

Vuonna 2019 negatiivisesti keskeyttäneitä opiskelijoita oli 8,4 prosenttia. Kokonaisopiskelijamäärä oli 8 929 ja negatiivisesti keskeyttäneiden määrä oli yhteensä 748 opiskelijaa.

Mittari 5: Vapaan sivistystyön oppimisessa ja opetuksessa hyödynnetään sähköisiä oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat monipuoliset pedagogiset opetusmenetelmät. Kursseista 7 % käyttää järjestelmää.

Suomenkielisessä työväenopistossa toteutunut määrä oli noin 10 % ja Arbiksessa 10,7 %.

SITOVA TAVOITE

Koko kaupunki oppimisympäristönä, tehostetaan toimialan yhteistä tilankäyttöä

Tavoite toteutui. Kaikki kuusi mittaria toteutuivat.

Mittari 1: Suomenkielisen esi- ja alkuopetuksen lapset työskentelevät yhdessä vähintään 2 kertaa kuukaudessa samoissa tiloissa ja toimintamuodoissa käyttäen koulun, päiväkodin ja leikkipuiston tiloja tai muita kaupungin tiloja. Yhteistyö suunnitellaan ja kirjataan koulujen ja esiopetuksen välille tehtävään yhteistoimintasuunnitelmaan keväällä 2019.

Kaikissa kouluissa oli esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä tehty kuvaus toimintasuunnitelmiin. Lisäksi kaikissa kouluissa esi- ja alkuopetuksen lapset työskentelivät vähintään kaksi kertaa kuukaudessa yhdessä.

Mittari 2: Ruotsinkielinen esi- ja perusopetus suunnittelee, toteuttaa ja arvioi yhdessä vähintään 3 ilmiöpohjaista oppimiskokonaisuutta vuonna 2019. Ilmiöpohjaiset oppimiskokonaisuudet ovat laajuudeltaan vähintään 2 viikkoa kestäviä.

Ilmiöpohjaiset oppimiskokonaisuudet dokumentoitiin toimintasuunnitelmiin. Esi- ja perusopetuksen yhteisiä, vähintään kaksi viikkoa kestäviä ilmiöpohjaisia oppimiskokonaisuuksia toteutettiin esi- ja perusopetuksen yhteistyöryhmässä tavoitteen mukaisesti kolme kertaa tai enemmän.

Mittari 3: Kaupunkia käytetään monipuolisesti ja joustavasti oppimisen tilana järjestämällä (perus)opetuksesta 6 % koulun ulkopuolella.

Tavoite toteutui. Koulun tilojen ulkopuolella järjestettiin opetusta keskimäärin 11,6 päivää.

Mittari 4: Kaupunkia käytetään monipuolisesti ja joustavasti oppimisen tilana järjestämällä lukioiden opetuksesta 6 % koulun ulkopuolella.

Suomenkielisissä lukioissa järjestettiin opetusta lukion ulkopuolella 298,2 päivää, kun tavoite oli 136,8 päivää (12 x 11,4 päivää). Ruotsinkieliset lukiot järjestivät opetusta lukion tilojen ulkopuolella 63 päivää, kun tavoite oli 34,2 päivää (3 x 11,4 päivää).

Mittari 5: Ammatillisessa koulutuksessa työpaikalla tapahtuva oppiminen kasvaa 18 000 päivällä verrattuna vuoteen 2018.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen toteuma oli yhteensä 369 109 päivää. Tavoite oli 362 384 päivää

Mittari 6: 15 % työväenopiston ja 7 % Arbiksen opetuksesta järjestetään oppilaitoksen omien tilojen ulkopuolella kustannusneutraalisti.

Suomenkielisen työväenopiston opetuksesta 15,7 % järjestettiin omien tilojen ulkopuolella. Arbiksessa toteuma oli 7,4 %.

4.4. Hallinto

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala rakentuu neljästä palvelukokonaisuudesta sekä hallinto- ja tukipalveluista.

Toimialan palvelukokonaisuudet ovat:

- varhaiskasvatus ja esiopetus
- perusopetus
- lukio- ja ammatillinen koulutus ja vapaa sivistystyö
- ruotsinkieliset palvelut.

Hallinto- ja tukipalveluihin kuuluvat hallintopalvelut, henkilöstöpalvelut, kehittämispalvelut, talous- ja suunnittelupalvelut, tilapalvelut, tietohallintopalvelut ja viestintäpalvelut.

Kasvatus ja koulutus toimiala Palvelukokonaisuudet ja palvelut Toimialajohtaja Liisa Pohjolainen						
Varhaiskasvatus ja esiopetus Satu Järvenkallas Varhaiskasvatusjohtaja		Perusopetus Outi Salo Perusopetusjohtaja		Lukio- ja ammatillinen koulutus ja vapaa sivistystyö Arja Kukkonen Lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön johtaja		Ruotsinkieliset palvelut (Svenska servicehelheten) Niclas Grönholm Ruotsinkielisen palvelukokonaisuuden johtaja
Varhaiskasvatus ja esiopetus (10 aluetta) Leikki- ja kouluikäisten ilta- ja viikkipalvelut		Perusopetuksen alueelliset palvelut (5 aluetta) Esi- ja perusopetuksen oppilashuollon palvelut		Lukiokoulutus Ammatillinen koulutus Vapaa sivistystyö Toisen asteen opiskelijahuollon palvelut		Varhaiskasvatus (Småbarns pedagogik) Perusopetus (Grundläggande utbildning) Vapaa sivistystyö ja lukio-koulutus (Fri bildning och gymnasieutbildning) Asiantuntija- ja toimistopalvelut (Sakkunnig- och kontorstjänster)
Toimialan hallinto Hallintojohtaja Kati Takanen						
Hallintopalvelut	Henkilöstöpalvelut	Kehittämispalvelut	Talous- ja suunnittelupalvelut	Tilapalvelut	Tietohallintopalvelut	Viestintäpalvelut

5. Kasvatus- ja koulutuslautakunta

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala toimii kasvatus- ja koulutuslautakunnan alaisuudessa. Lautakunta huolehtii kaupungin varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perusopetuksesta ja lukiokoulutuksesta, suomenkielisestä ammatillisesta koulutuksesta sekä vapaasta sivistystyöstä. Lautakunnalla on kaksi jaostoa: suomenkielinen jaosto ja ruotsinkielinen jaosto.

Kasvatus- ja koulutuslautakunnassa on 13 jäsentä ja kummassakin jaostossa yhdeksän jäsentä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Toimialajohtaja toimii lautakunnan ja sen suomenkielisen jaoston esittelijänä. Toimialajohtajan lisäksi esittelijöinä toimivat palvelukokonaisuuksien johtajat.

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan ruotsinkielisen jaoston esittelijänä toimii ruotsinkielisen palvelukokonaisuuden johtaja. Kasvatus- ja koulutuslautakunta kokoontui vuoden 2018 aikana 15 kertaa. Lautakunnan suomenkielinen jaosto kokoontui kuusi kertaa ja ruotsinkielinen jaosto kahdeksan kertaa.

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan jäsenet:
Jäsen

Pia Pakarinen, puheenjohtaja (Kok.)
 Emma Kari, varapuheenjohtaja (Vihr.)
 Tiina Larsson (Kok.) (28.8.2019 saakka)
 Matias Pajula (28.8.2019 alkaen)
 Ted Apter (Kok.)
 Dani Niskanen (Kok.)
 Fatim Diarra (Vihr.)
 Otso Kivekäs (Vihr.) (30.1.2019 saakka)
 Ozan Yanar (30.1.-28.8.2019)
 Hannu Oskala (28.8.2019 alkaen)
 Abdirahim Husu Hussein (SDP)
 Ville Jalovaara (SDP)
 Vesa Korkkula (Vas.)
 Petra Malin (Vas.)
 Pia Kopra (PS)

Martina Harms-Aalto (RKP)

Varajäsen

Timo Raittinen
 Markku Hannula

 Tarik Ahsanullah
 Laura Vanamo
 Hanna Lähteenmäki
 Seppo Siika-Aho

 Anu Korppi
 Johanna Laisaari
 Maria Nyroos
 Kirsi Pihlaja
 Heikki Valmu
 Alekski Niskanen
 (6.11.2019 saakka)
 Oskar Viding (6.11.2019 alkaen)
 Joakim Horsma

Suomenkielisen jaosto:
Jäsen

Emma Kari, puheenjohtaja (Vihr.)
 Johanna Laisaari, varapuheenjohtaja (SDP)
 Johanna Krabbe (Kok.)
 Dani Niskanen (Kok.)
 Matias Pajula (Kok.)
 Johanna Nuorteva (Vihr.) (28.8.2019 saakka)
 Suvi Pulkkinen (28.8.2019 alkaen)

Antti Möller (Vihr.)

Heikki Valmu (Vas.)
 Elina Das Bhowmik (Kesk.)

Varajäsen

Seppo Siika-Aho
 Eevi Kirjasniemi
 Arttu Hautamäki
 Janica Juvonen
 Laura Vanamo

 Markku Hannula

 Kiia Klemola (8.5.2019 saakka)
 Suvi Pulkkinen (8.5.-28.8.2019)
 Anna Laine (28.8.2019 alkaen)
 Petra Malin
 Ville-Veikko Rantamaula

Ruotsinkielinen jaosto:**Jäsen**

Martina Harms-Aalto, puheenjohtaja (RKP)
Ted Apter, varapuheenjohtaja (Kok.)
Veera Hellman (Kok.)
Nora Lindström (Vihr.)
Theo Tyrväinen (Vihr.)
Hildur Boldt (SDP)
Joonas Leppänen (Vas.)
Joakim Horsma (RKP)
Karin Palmén (RKP)

Varajäsen

Benjamin Ellenberg
Maria Elena Ehrnrooth
Dennis Hamro-Drotz
Bernt Nordman
Lena Sjöberg
Thomas Micklin
Maarit Fredlund
Runa Ismark
Sebastian Weckman

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan sekä sen suomenkielisen jaoston sihteerinä toimi Jaana Lax. Ruotsinkielisen jaoston sihteerinä toimi Mariella Michelsson.

Liite 1: Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen tunnusluvut 2019
Varhaiskasvatus
Taulukko 1. varhaiskasvatuksen eri palvelumuotojen asiakasmäärät 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
kaupungin päiväkodit	23 373	24 379	25 080	25 615	26 277
josta suomenkieliset päiväkodit	21 658	22 540	23 214	23 698	24 294
josta ruotsinkieliset päiväkodit	1 715	1 839	1 866	1 917	1 983
ostosopimuspäiväkodit (sis. maksusit.)	496	527	559	662	853
josta suomenkieliset ostosopimuspäiväkodit	304	331	352	448	653
josta ruotsinkieliset ostosopimuspäiväkodit	192	196	207	214	200
perhepäivähoito	1 138	1 078	971	864	735
josta suomenkielinen perhepäivähoito	1 018	986	881	782	668
josta ruotsinkielinen perhepäivähoito	120	92	90	82	67
lasten kotihoidon tuki	8 777	8 553	7 959	7 812	6 843
yksityisen hoidon tuki	3 093	3 246	3 451	3 666	3 762
päivähoidon kerhot	1 300	1 236	1 175	901	743

Taulukon lapsimäärät kuvaa tilannetta 31.12.

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen lapsimäärät ja osallistumisaste ikäluokittain 2015–2019

	2015		2016		2017		2018		2019	
	määrä	osallistumisaste	määrä	osallistumisaste	määrä	osallistumisaste	määrä	osallistumisaste	määrä	osallistumisaste
0-2-vuotiaat	5 840	28,7 %	6 037	30,0 %	6 346	31,8 %	6 230	32,2 %	6 473	34,0 %
3-5-vuotiaat	16 443	86,3 %	17 014	87,9 %	17 539	88,6 %	17 980	90,0 %	18 144	92,0 %
5-vuotiaat	5 735	90,6 %	5 698	90,9 %	5 952	92,0 %	6 246	93,5 %	6 180	94,0 %
6-vuotiaat	5 570	92,6 %	5 906	93,5 %	5 854	93,0 %	6 128	94,7 %	6 266	94,0 %

Taulukon lapsimäärät kuvaa tilannetta 31.12.

Luvut sisältävät kaupungin päiväkodit, perhepäivähoidon, ostopalvelupäiväkodit ja yksityisen varhaiskasvatuksen

Taulukko 3. Lasten äidinkielet ja äidinkielten suhteelliset osuudet kunnallisessa varhaiskasvatuksessa 2015–2019

	2015		2016		2017		2018		2019	
suomi	18 922	76,2 %	19 484	75,6 %	19 570	74,3 %	19 520	73,0 %	19 611	72,1 %
ruotsi	1 745	7,0 %	1 847	7,2 %	1 894	7,2 %	1 944	7,3 %	1 999	7,3 %
muu	4 152	16,7 %	4 440	17,2 %	4 865	18,5 %	5 274	19,7 %	5 602	20,6 %

Taulukon lapsimäärät kuvaa tilannetta 31.12.

Sisältää kaupungin päiväkotihoidon, perhepäivähoidon ja ostopalvelut

Taulukko 4. Päiväkotien ja leikkipuistojen määrä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
kaupungin päiväkotien lukumäärä	326	327	327	331	336
yksityisten päiväkotien lukumäärä		122	123	142	139
kaupungin päiväkotien tilapaikat	24 067	24 253	24 757	25 840	27 374
kaupungin ylläpitämät leikkipuistot/perhetalot	69	69	69	69	71

Perusopetus**Taulukko 5.** Perusopetuslain mukaisen iltapäivätoiminnan oppilaat 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
kaupungin järjestämä iltapäivätoiminta	4 153	1 503	1 715	1 448	1 015
muiden järjestämä avustettava iltapäivätoiminta	1 441	4 247	5 207	5 574	6 239
leikkipuistoissa tapahtuva iltapäivätoiminta					3 281
kehitysvammaisten lasten iltapäivätoiminta					372

Taulukko 6. Helsingin peruskoulujen oppilasmäärä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
koko kaupunki	48 543	49 744	51 071	52 589	
kaupungin ylläpitämät peruskoulut*	38 595	39 762	41 159	42 530	43 694
josta suomenkieliset peruskoulut	35 268	36 327	37 627	38 975	40 021
josta ruotsinkieliset peruskoulut	3 327	3 435	3 532	3 555	3 673
valtion ja yksityiset peruskoulut	9 948	9 982	9 912	10 059	

Oppilasmäärät ovat kahden laskentapäivän (20.9.) keskiarvoja

** Luvut eivät sisällä sairaalaopetusta*

Taulukko 7. Kaupungin ylläpitämien peruskoulujen oppilastietoja 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
vieraskieliset oppilaat	6 854	7 387	8 078	8 489	9 073
josta suomenkielinen perusopetus	6 805	7 320	7 993	8 389	8 962
josta ruotsinkielinen perusopetus	49	67	85	100	111
vieraskielisten oppilaiden osuus	17,5 %	18,3 %	19,3 %	19,7 %	20,5 %
Suomi toisena kielenä oppilaat	7 047	7 498	7 955	8 421	9 058
Suomi toisena kielenä oppilaiden osuus	19,7 %	20,4 %	20,8 %	21,4 %	22,4 %
erityisopetuksessa olevat oppilaat	4 234	4 463	4 842	5 043	5 579
josta suomenkielinen perusopetus	4 011	4 197	4 555	4 744	5 280
josta ruotsinkielinen perusopetus	223	266	287	299	299
erityisopetuksessa olevien oppilaiden osuus	10,8 %	11,4 %	11,9 %	11,7 %	12,6 %
integraatio-oppilaat	1 498	1 653	1 916	2 015	2 440
maahanmuuttajien valmistavan opetuksen oppilaat	347	408	514	403	380

Taulukon oppilasmäärät ovat 20.9. laskentapäivän lukuja

Taulukko 8. Helsingin peruskoulujen määrä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Helsingin peruskoulut yhteensä	141	134	128	128	128
kaupungin ylläpitämät peruskoulut yhteensä	114	107	101	101	101
kaupungin suomenkieliset koulut	98	91	87	87	87
josta yhtenäiset peruskoulut, joissa luokat 1-10	23	27	30	30	31
josta peruskoulut, joissa luokat 1-6	58	51	46	46	45
josta peruskoulut, joissa luokat 7-10	9	6	4	4	4
kaupungin ruotsinkieliset koulut	16	16	14	14	14
josta yhtenäiset peruskoulut, joissa luokat 1-10	4	4	5	5	5
josta peruskoulut, joissa luokat 1-6	11	11	9	9	9
josta peruskoulut, joissa luokat 7-10	1	1	0	0	0
kaupungin erityiskoulut	7	6	6	6	6
kaupungin sairaalakoulut	1	1	1	1	1
yksityiset tai valtion peruskoulut	27	27	27	27	27

Lukiokoulutus**Taulukko 9.** Lukio-opiskelijoiden määrä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
lukiotutkintoon opiskelijat koko kaupunki	15 493	15 305	15 133	15 517	
kaupungin ylläpitämien lukioiden tutkinto-opiskelijat	7 986	8 006	8 013	8 103	8 214
josta suomenkieliset lukiot	6 796	6 839	6 850	6 895	6 990
josta ruotsinkieliset lukiot	1 190	1 167	1 163	1 208	1 224
kaupungin aikuislukioiden tutkinto-opiskelijat	413	378	357	430	459
josta suomenkieliset lukiot	372	344	317	385	415
josta ruotsinkieliset lukiot	41	34	40	45	44
yksityisten ja valtion lukioiden tutkinto-opiskelijat	7 094	6 921	6 763	6 984	
kaupungin lukioiden valmistava opetus	40	38	44	47	50

Taulukon oppilasmäärät ovat oppilasvuosia eli kevään ja syksyn oppilasmäärien keskiarvoja.

Taulukko 10. Kaupungin ylläpitämien lukioiden muu opiskelijatieto 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
vieraskieliset opiskelijat	811	871	984	1 051	1169
josta suomenkieliset lukiot	806	863	973	1 034	1151
josta ruotsinkieliset lukiot	5	8	11	17	18
vieraskielisten opiskelijoiden osuus	9,6 %	10,3 %	11,6 %	12,4 %	13,6 %
Suomi toisena kielenä opiskelijat	646	695	800	888	872
Suomi toisena kielenä opiskelijoiden osuus	8,9 %	9,7 %	11,1 %	12,4 %	12,0 %
ulkopaikkakuntalaiset opiskelijat	2 595	2 596	2 700	2 738	2842
josta suomenkieliset lukiot	2 111	2 108	2 191	2 236	2327
josta ruotsinkieliset lukiot	484	488	509	502	515
ulkopaikkakuntalaiset opiskelijoiden osuus	30,6 %	30,8 %	31,8 %	32,4 %	33,1 %
kaksoistutkintoa suorittavat opiskelijat	336	343	360	417	383

Taulukon oppilasmäärät ovat 20.9. laskentapäivän lukuja. Luvut eivät sisällä aikuislukioiden opiskelijoita.

Taulukko 11. Helsingin lukioiden määrä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
koko kaupunki	38	38	38	38	38
kaupungin ylläpitämät lukiot	15	15	15	15	15
kaupungin suomenkieliset koulut	12	12	12	12	12
josta lukiot	11	11	11	11	11
josta aikuislukiot	1	1	1	1	1
kaupungin ruotsinkieliset lukiot	3	3	3	3	3
yksityiset ja valtion lukiot	23	23	23	23	23
josta lukiot	21	21	21	21	21
josta aikuislukiot	2	2	2	2	2

Ammatillinen koulutus**Taulukko 12.** Amatillisen koulutuksen opiskelijamäärä 2018–2019

	2018	2019
Ammatillinen koulutus	9 998	10 247
Ammatillinen koulutus opiskelijavuosina	7 636	8 495
Työpajatoiminta, opiskelijamäärä henkilötyövuosina	98	133
Perusopetuksen lisäopetus oppilasmäärä	88	154
valtionosuuteen oikeuttava lisäkoulutus	281	
Oppisopimuskoulutus	1 895	1 465

Luvut opiskelijavuosia

Taulukko 13. Kaupungin ylläpitämän ammatillisen koulutuksen opiskelijatietoja 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
erityisopiskelijoiden määrä	745	870	858	658	844
erityisopiskelijoiden osuus	8,3 %	9,7 %	9,7 %	7,2 %	8,8 %
kaksoistutkintoa suorittavat	327	260	189	204	224
kaksoistutkintoa suorittavien osuus	3,6 %	2,9 %	2,1 %	2,2 %	2,3 %
vieraskielisten määrä	1 836	2 111	2 851	3 433	4 170
vieraskielisten osuus	20,4 %	23,7 %	32,3 %	37,5 %	43,7 %
ulkopaikkakuntalaisten määrä	2 517	2 383	2 275	2 431	2 665
ulkopaikkakuntalaisten osuus	28,0 %	26,7 %	25,8 %	26,5 %	27,9 %

Taulukon oppilasmäärät ovat 20.9. laskentapäivän lukuja.

Vapaa sivistystyö**Taulukko 14.** Vapaan sivistystyön kurssipaikan saaneet opiskelijat 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
yhteensä	96 400	82 783	97 991	102 583	101 965
josta suomenkielinen työväenopisto	77 383	82 783	82 057	87 095	84 859
josta ruotsinkielinen työväenopisto	19 017	16 512	15 934	15 488	17 106

Taulukko 15. Vapaan sivistystyön opetustunnit 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
yhteensä	125 161	127 290	127 607	124 840	130 197
josta suomenkielinen työväenopisto	102 046	104 498	103 738	101 227	106 879
josta ruotsinkielinen työväenopisto	23 115	22 792	23 869	23 613	23 318

Liite 2**SELONTEKO SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ SEKÄ ARVIO MERKITTÄVIMMISTÄ RISKEISTÄ VUODELTA 2019**

Kasvatus- ja koulutuslautakunta on valvonut, että kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on toiminut kaupunginvaltuuston hyväksymän Helsingin kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -asiakirjan, vahvistetun talousarvion, kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen hyväksymien tavoitteiden, eettisten periaatteiden (Khs 28.10.2019, §722) sekä hyväksymänsä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kuvauksen mukaisesti ja ohjannut sen toimintaa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Kasvatus ja koulutuslautakunta vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä ja toimeenpanon valvonnasta. Toimialan johto vastaa siitä, että sisäisen valvonnan vastuut on asianmukaisesti määritelty ja viestitty henkilöstölle. Johdon vastuulla on myös huolehtia siitä, että esimiehet ovat ammattitaitoisia ja toimivat lakien, säädösten ja kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Esimiesten vastuulla on huolehtia siitä, että lakeja, säädöksiä ja kaupungin ohjeita noudatetaan käytännössä.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta koordinoidaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan hallinnon talous- ja suunnittelupalveluissa. Talous- ja suunnittelupalvelujen suunnittelupäällikkö ja riskienhallinnan asiantuntija vastaavat toimialan riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan koordinaatiosta lautakunnan hyväksymän riskienhallinnan kuvauksen ja muiden kaupungin ja toimialan linjausten mukaisesti. Lisäksi he vastaavat riskienhallintaan liittyvästä tuesta toimialan johdolle sekä toimialan riskienhallinnan kuvauksen ja muiden riskienhallintaan ja sisäiseen valvontaan liittyvien suunnitelmien, ohjeiden ja analyysien valmistelusta.

Toimialan riskit kartoitetaan vuosittain. Kartoituksen yhteydessä valitaan riskien omistajat ja päätetään siitä, miten riskeihin vastataan ja miten niiden kehitystä seurataan. Riskien omistajien vastuulla on riskin hallintatoimenpiteiden laatiminen ja niiden toteutumisen seuranta.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumisen arviointi

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on arvioinut sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä, toimeenpanoa ja toimivuutta toimialan tasolla. Arviointi perustuu asiantuntijoiden arvioihin.

Arvio sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytilasta

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytila arvioidaan tyydyttäväksi asteikolla hyvä/tyydyttävä/parannusta vaativa.

Toteutuneet merkittävät riskit

Varhaiskasvatuksen opettajien saatavuus on edelleen vaikeutunut vuoden 2019 aikana. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa on pulaa myös lastenhoitajista. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa henkilöstövaje on jo kriittinen ja voi pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että palvelua ei voida tarjota ruotsiksi kaikille halukkaille, kuten lainsäädäntö edellyttäisi. Kelpoisuusvaatimukset täyttävästä henkilöstöstä on pulaa myös suomen- ja ruotsinkielisessä erityisluokanopetuksessa sekä kielikylypy- ja kaksikielisessä luokanopetuksessa. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa on pulaa myös luokanopettajista. Henkilöstön saatavuusongelmien ennakoidaan jatkuvan myös tulevaisuudessa.

Osassa kiinteistöjä toimitilojen huono kunto haittasi toimintaa ja näkyi vuoden 2019 aikana mm. sisäilmaongelmina, joiden pitkittymisestä saattaa aiheutua tilojen käyttäjille terveyshaittoja. Huonokuntoisista toimitiloista aiheutuu toimialalle jatkuvasti mainehaittaa, jolla on vaikutusta henkilöstön saatavuuteen ja vaihtuvuuteen.

Opetusviraston aikaisiin tietotekniikkahankintoihin kohdistuneet rikosepäilyt ovat siirtyneet syyttäjälle. Sisäinen tarkastus antoi kyseisiin hankintoihin liittyen useita toimenpidesuosituksia, joista viimeiset toteutettiin vuoden 2019 aikana.

Merkittävimmät riskit ja niiden hallinta

Kasvatuksen ja koulutuksen vuoden 2020 riskit kartoitettiin tammikuussa. Kartoituksen mukaan yksi toimialan merkittävimmistä riskeistä on lakisääteiset kelpoisuusvaatimukset täyttävän hoito- ja kasvatushenkilöstön heikko saatavuus suomen- ja ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Henkilöstövajetta on myös suomen- ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa erityisluokanopettajan sekä kielikylpy- ja kaksikielisen opetuksen luokanopettajan tehtävissä. Ruotsinkielisissä palveluissa on pulaa myös luokanopettajista. Myös sijaisten saatavuus edellä mainituissa palveluissa on heikkoa. Riskiä on pyritty kaupunkitasolla pienentämään nostamalla muun muassa varhaiskasvatuksen opettajien ansiotasoa, minkä toivotaan pitkällä aikavälillä lisäävän halukkuutta hakeutua töihin Helsingin kaupungille. Toimialatasolla riskin hallintaan on kehitetty useita keinoja. Rekrytointiin panostetaan erityisen voimakkaasti.

Palvelutuotannon käytössä olevien toimitilojen heikko kunto, paikoin puutteellinen ylläpito ja sisäilma havaittiin kartoituksessa olennaisiksi riskeiksi, joista aiheutuu haittoja sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Mahdollisen terveyshaitan lisäksi sisäilmaongelmat voivat pitkittyessään johtaa rekrytointiongelmiin ja henkilöstön vaihtuvuuden kasvuun. Hallintatoimenpiteet perustuvat vanhoissa toimitiloissa pääasiassa ennakointiin ja uusissa tiloissa takuuajan virheiden seurantaan. Lopullinen vastuu toimitilojen kunnossapidosta ja laadusta kuuluu kaupunkiympäristön toimialalle, joka on tilojen omistaja.

Keväällä 2019 toimialalla toteutettiin avainhenkilöriskien kartoitus, jossa painottui toimialan hallinto. Kartoituksessa löytyi useita avainhenkilöriskejä, joiden hallintaa kehitettiin kevään ja kesän aikana. Merkittävimmät avainhenkilöriskit liittyvät avaintehtävissä työskentelevien äkilliseen lähtöön ja pitkiin poissaoloihin. Loppuvuodesta 2019 kartoitus tehtiin uudelleen ja havaittiin, että riskit olivat pienentyneet merkittävästi. Yksittäisiä avainhenkilöriskejä on kuitenkin edelleen olemassa ja niiden kehittymistä seurataan aktiivisesti ja niiden hallintaa kehitetään.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiskohteet ja kehittäminen

Henkilöstön saatavuuteen liittyvien riskien hallintaa tullaan edelleen kehittämään vuoden 2020 aikana yhdessä kaupunginkanslian kanssa. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja kaupunkiympäristön toimialan välistä yhteistyötä lisätään toimitilojen riskienhallinnassa. Tiedon ja osaamisen siirtymisen varmistaminen työntekijän vaihtaessa tehtäviä ovat myös vuoden 2020 kehittämiskohteita. Lisäksi panostetaan sisäisen valvonnan kehittämiseen avainprosesseissa.

Organisaatioturvallisuuden osalta on jatkettu ohjeiden, prosessien ja toimintamallien kehittämistä huomioimaan entistä paremmin sekä normaaliolojen arjen turvallisuustarpeet että poikkeusoloissa tapahtuva toimialan jatkuvuuden ja väestönsuojeluvaihtoehtojen toteutumisen varmistaminen. Riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa koskevia raportointimenetelmiä on yhtenäistetty ja kehitetty ja niissä on kiinnitetty erityistä huomiota käytettävyyteen. Tietojärjestelmien käyttäjähallinnan valvontaa on kehitetty edelleen huomioimaan paremmin toimialan koko.